పొగలేని నిప్పు

బుచ్చిబాబు

ఇది మామయ్య చెప్పిన కథ. అనేక పల్లెటూళ్ళలో ఉద్యోగం చేసి నాలుగైదేళ్ళ క్రితం రిటైరయ్యాడు మామయ్య. వెనకటి తరం, అంటే పాతిక, ముప్పైయ్యేళ్ళ క్రితం నాటి పల్లెటూరి జీవితం, ప్రజలూ ఆయనకి బాగా తెలుసు. ఆనాటి వ్యక్తుల్ని గురించి చిత్రమైన కథలు చెప్తూంటాడు. అవి వింటున్నంతసేపూ, ఆ కాలపు జగత్తులోకి ప్రవేశించి ఆ వ్యక్తుల ప్రవర్తనద్వారా, జీవితాన్ని అర్థం చేసుకున్నట్లు భావించి ఆనందపడుతూంటాను.

మామయ్య చెప్పే కథల్లో హుందాతనం తక్కువ. కొంటె వాస్తవు — అత్తయ్య దూరంగా వంటింట్లో వున్నప్పుడు—కాస్తంత చిలిపి మాటలు; అటూ ఇటూ చూసి, వొకపాలు బూతు వాడతాడు. నాగరికత ప్రబలి, నాజూకు వ్యాపించిన తర్వాత, బూతు, అశ్లీలం కంటుపడ్డాయనుకుంటాను. ఈ రెండూ, వెనకటి తరం గ్రామీణ జీవితంతో మనకున్న లంకె. జీవితంలో కోరినవాటిని పొందలేనివారికి బూతే శరణ్యం అన్నవాదం కూడా వొకటుంది. లలితకళల్ని వొక పంటభూమిగా పరిగణిస్తే, బూతుని దానికి ఎరువనొచ్చు.

"పొగ లేకుండా నిప్పు రాజేసి వొంట చేస్తుందిరా మీ అత్తయ్య" అన్నాడు మామయ్య.

"అదేమిటి మామయ్యా—నిప్పు లేకుండా పొగ రాదన్న సామెత నెరుగుదుం గాని, పొగలేని నిప్పేమిటి ?" అన్న ప్రశ్నకు సమాధానంగా మామయ్య చెప్పిన కథ ఇది.

ఇది పాతకాలపు కథ గావున ఆ ధోరణిలోనే మొదలెడతాను.

అనగనగా వొక ఊరు. ఊరు చివర కోనేరు. గట్టున పెద్ద రావిచెట్టు. దాని వెనక ఆలయం. ముందుగా ఎడమవైపు రెండిళ్లు. ఒకింట్లో నాగయ్యా, ఆయన భార్య సీతారత్నం కాపురముంటున్నారు; రెండోదాంట్లో పార్వతీ, ఆమె భర్త భాస్కరం వుంటున్నారు. ఇద్దరూ వ్యవసాయం చేస్తారు; నాగయ్యకి ఏదో వ్యాపారం కూడా వుంది; భాస్కరం కంటె స్థితిపరుడు. కాని భాస్కరం, నాగయ్యకంటె ఎక్కువ చదువుకున్నవాడు. కళాశాలలో వొక ఏడు చదివి పరిస్థితుల వొత్తిడివల్ల మానేసి, భూములు చూసుకుంటున్నాడు. ఈ కథ ప్రారంభమైనప్పుడు ఆయన వయస్సు ఇరవైతొమ్మిది; పెండ్లయింది; ఇద్దరు సంతానం, కిష్టయ్యకి ఏడేళ్ళు. 'పాపాయికి' మూడేళ్ళు. భార్య పార్వతమ్మ చాలా చక్కందని ఊళ్ళో చెప్పుకుంటారు. భాస్కరం లోలోన నవ్వుకుంటాడు.

అసలు, ఈ విషయం ప్రస్తావించింది, సీతారత్నం — పక్కింటి నాగయ్య భార్య. రెండిళ్ళకీ మధ్య మట్టిగోడ వొకటుంది. భాస్కరం ఎత్తరి. కాలి బొటనవ్రేళ్ళమీద నిలబడితే, పక్కింట్లో జామచెట్టుకింద పని చేసుకుంటున్న సీతారత్నం కనబడుతుంది కూడా. అల్లాగ ఆమెని అనేకమార్లు చూశాడు. అరుగెక్కి, గుమ్మంమీద నిలబడితే, సీతారత్నంని బాగా చూడొచ్చు. వీలున్నప్పుడల్లా ఆమెను అల్లా చూస్తోండడం అలవాటైపోయింది భాస్కరంకి. ఆమెకూడా అతని కేసి చూస్తూ వుండేది అప్పుడప్పుడు; కొంత కాలానికి రెండిళ్ళకీ మధ్య సున్న గోడలో, వొక మూలగా, వొక రంధ్రం ఏర్పడింది. ఆ పని, భాస్కరం చేశాడో, ఏ పాలేరేనా చేశాడో, ఎద్దు కొమ్ము తగిలి కంత పడిందో చెప్పడం కష్టం. ఆ కంతద్వారా, సీతారత్నాన్ని పలకరించడంతో ప్రారంభమై, పిచ్చాపాటి చెప్పుకోవడం మామూలైంది. మరికొన్నాళ్ళకి ఆ కంత మరింత పెద్దదైంది. అవతల వ్యక్తి మొహం బాగా కనబడుతుంది. ఒక పాత 'రంబు' మీద కూర్చుని, సావధానంగా మాట్లాడుకునే అవకాశం కలిగింది. మరికొన్నాళ్ళకి, ఆ కంత మరింత పెద్దదైంది. కాస్త పక్కికి తిరిగి, ముడుచుకుని తోసుకొస్తే ఇవతల దొడ్లోకి రావొచ్చు. కొన్నాళ్ళు నాగయ్యదొడ్లో జామిచెట్టుకిందా, మరి కొన్నాళ్ళు భాస్కరం దొడ్లో రంబు పక్కనా కూర్చుని భాస్కరం, సీతారత్నం సాయంత్రం కబుర్లు చెప్పుకుంటూ వుండేవారు. ఎట్టినాలుక బైటపెట్టి ఆకాశం వెక్కిరించినట్లుగా, సంధ్యచీకటి వారిని చుట్టముట్టేది. పైన చెట్టుకొమ్మల నడుమ వొక నక్షత్రం కన్ను మీటేది.

"నీ పెండ్లాం సక్కంది" అన్నది సీతారత్నం.

"పార్వతేనా ?" అన్నాడు భాస్కరం.

"కాక, మరో పెండ్లాన్ని కూడా కట్టుకున్నావా ఏం ?"

భాస్కరానికి ఆ కంఠం యిష్టం. కాస్త జీర వుంది. జలుబు చేసి తగ్గినప్పుడూ, తలంటుపోసుకుని, నిద్రనుంచి లేచినప్పుడూ, వొకరకంగా కంఠం మారడం అతను గమనించాడు. ఆ మాదిరిగా వుంటుంది సీతారత్నం కంఠం ఎప్పుడూ. కొన్నిచోట్ల, 'చ' కి బదులు 'స' వాడుతుంది. వాక్యం చివరలో 'ఏం' అన్న ప్రశ్న యిముడుస్తుంది — 'కాదా ఏం?' 'రాదా ఏం?' 'ఇంతేనా ఏం?' — లాంటి వాడకం వింతగా వుంటుంది. తన భార్య పార్వతి మాట్లాడేటప్పుడు, ఇట్లాంటివి ఏమన్నా వుంటా

యేమో నని గమనించడంలో వొక వింత ఆనందం పొందుతాడు భాస్కరం.

"ఏం, తప్పా. అటుకేసి, చిత్తూరు, కడప, బళ్ళారి – అక్కడ ఇద్దర్నీ ముగ్గుర్నీ కట్టుకోడం మామూలే. నీకు తెలవదు."

"పోషిం చొద్దా ఏం? కట్టుకోంగానే సరా. ఏం, పార్వతి బాగుందిగా."

"కట్టుకున్నవా ళ్ళందరూ, పెళ్ళాలు బాగలేకనే కట్టుకున్నారా ఏం. అదో సర్దా. – వొక మోజు."

సీతారత్నం నవ్వింది.

''పిల్లలు లేకుంటే మరొత్తిని కట్టుకుంటారు కబోసు. నీ కేం – పిల్ల లున్నారుగా." అన్నది సీతారత్నం. కాసేపు నిశ్శబ్దం.

"పార్వతమ్మ ఎంత మంచిది!"

"మంచిదే ననుకో. ఒక్క మంచితనం చాల్తుందా?"

"ఏం, సక్కందేగా. ఊరోళ్ళు సాలా సక్కందని సెప్పుకుంటారంట, ఆ చలమయ్య చెప్పాడు. మా నాగయ్య వొకటే నవ్వు."

"ఎందుకో."

"అందరికీ తెల్సిన విషయం సెప్తా డేంటా అని–"

"ఓ, అదా."

ఇద్దరూ నవ్వుతున్నారు.

ఇంతలోకే దొడ్లోకొచ్చింది పార్వతమ్మ. గోడ కంతలోంచి వా రిద్దరూ మాట్లాడుకోడం చూసింది. ఆమెను వారూ చూశారు.

"సీమాటే చెప్తోంది – సీతారత్నం'' అన్నాడు భాస్కరం, భార్యని సంబోధిస్తూ.

''ఏం కథ – చీకట్లో నేల బాగాలేదు. పురుగూ పుట్రా – లాంతరు తెచ్చేదా?" అంది పార్వతి.

"నువ్వు సక్కందాని వని ఊళ్ళో చెప్పుకుంటారంట, చలమయ్య చెప్తాడు,'' అంది సీతారత్నం,

"చలమయ్యకి నోటి దురద జాస్తి లె. తెస్తా–" అని లోపలి కెళ్ళింది పార్వతి.

"ఇదుగో, ఇటు చూడు. చక్కం దని దానికి తెలిస్తే, చిక్కు. నేను లొక్కవుతాను. ఇం కెప్పుడూ అనమోక.''

"నిజం సెప్పకుండా వుండలేనుగా–నీకు తెల్దా ఏం."

రెండు మూడేళ్ళల్లో వారి అన్యోన్యం ప్రబలింది; వేర్వేరు యిళ్లైనా, వొక కుటుంబంలోవారిలాగే మెలగసాగారు. భాస్కరం అమాయకత్వం, మతిమరపు, వెట్టి ఊహలు

భార్య చెప్తుంటే విని, నాగయ్య విరగబడి నవ్వేవాడు. నాగయ్య వ్యవహారదక్షత, లౌకిక విషయాలపట్ల శ్రద్ధ, భర్త చెప్తుండగా విని, పార్వతి మెచ్చుకునేది. ఆ నలుగురూ, వొకర్ని వొకరు, హేళన చేసుకొనేవారు; మాటలతో దెప్పిపొడుస్తుండేవారు; వెక్కిరించుకునేవారు నలుగురూ ఏదో సమయంలో కలిసి కబుర్లు చెప్పుకోకుండా ఏరోజూ గడిచేది కాదు. ఒకరింటికి బంధువులు, స్నేహితులు వొస్తే, రెండో వారు, ఆవొచ్చినవారికి సదుపాయాలు సమకూర్చేవారు. వంట పదార్థాలు ఇచ్చిపుచ్చుకోడాలు, చేబదుళ్ళు, పొలం వ్యవహారంలో సహాయపడ్డం - ఇవన్నీ జరుగుతూ వొచ్చాయి.

పార్వతికి ఏడో మాసం - 'కాన్పుకి పుట్టింటికి వెళ్ళనక్కర్లేదు. పురుడు నేనే పోస్తా'నంది సీతారత్నం-ఆనాటి సంభాషణ, భాస్కరం ఇంట్లో మండువా గదిలో. పార్వతి పేరంటాని కెళ్ళింది.

"ఆళ్ళ ఊరు వెళ్ళడం దేనికేం — మేం అంతా లేమా ఏం?" అంది సీతారత్నం.

"దానికి అక్కడే పోసుకోవాలనుంది. అమ్మా, నాన్నా దగ్గరుంటే ప్రాణం కుదుట పడుతుందిట. దానిష్టప్రకారం చెయ్యవల్సిన వాణ్ణేగా," అన్నాడు భాస్కరం.

"నువ్వు కూనా మంచి మొగుడువేగా. నాగయ్యలాగ పీకులాటమనిషివి కావులే," అంది సీతారత్నం.

"అట్లాగుండటం - నీ ముంగలే ననుకో రత్నం," అన్నాడు - రత్నం అని సంబోధించడం అదే మొదటి మారైనట్లు. ఆమె ఆశ్చర్యం ప్రకటించలేదు.

"నాకు తెలువదా ఏం, భాస్కరం."

"తెలిస్తే, ఎప్పుడూ చెప్పలేదేం?"

"ఏముందీ సెప్తానికి?"

'సెప్తానికి' అనేవిధం, అతని కిష్టం. సీతారత్నంకేసి పరీక్షగా చూస్తున్నాడు — పరాయిదేశం స్త్రీకేసి చూస్తున్నట్లు. ఆమెది మధ్య పాపిడి — ముక్కుకి తిన్నగా, స్కేలు పెట్టి కొలిచినట్లు - మధ్యగా పాపిడి తీసి, జుత్తుని కిందికి బిగించిలాగి, జడగా అల్లి, కొప్పుగా బిగిస్తుంది. ఆ పాపిడి కాస్తంత పక్కకుంటే, కాసినివెంద్రుకలు, ఆ చెవుల మీద కమ్మితే బాగుంటుంది కదూ. కాని ఆమాట పైకి అనలేడు భాస్కరం. ఆమెది పెద్దబొట్టూ - రూపాయి - బిళ్ళంత. చెవులకి బుట్టలా వ్రేల్లాడే జూకాలు, మెడనిండా మూడు గొలుసులు, జిగిణీ, నల్లపూసలు, బంగారు తొడుగు పగడాలు; ఆ గొలుసు బరువుకి రాపిడికీ మెడమీద గీతలు పడ్డాయి.

ఏడు గజాల గళ్ళచీర, చుట్టలు వేసి, పొత్తికడుపు మీద అరటిపండులా మడిచి బిగించి ధరించింది. బిగుతుముడి చుక్కల రవిక; ఆ ముడి విప్పడం ఆమెకి సాధ్య పడుతుందా? పార్వతి రవికా అంట్లాంటిదే. ఆమె బొత్తాములు, పిన్నులు వాడుతుంది. స్త్రీల వేషధారణ చిత్రంగా తోస్తుంది భాస్కరంకి. వయస్సులో తనకంటె సీతారత్నం ఐదారు నెలలు పెద్ద-కాని ఆ విషయము మరిచిపోతాడు భాస్కరం.

"పార్వతి లేకుంటే తోచదు-నీకు దిగులు-కాదా ఏం?"

"అవు ననుకో; అదో రకం దిగులు. నువ్వుంటే నా కేదిగులూ వుండ దనుకో."

"ఇ దేరకందో?"

"ఇది అదో రకందిలే."

కాసేపు ఎవ్వరూ మాట్లాడలేదు. అతను బెంచిమీదనుండి లేచి, ఆమె కూర్చున్న చాపమీద కూర్చున్నాడు. అందెలు, మట్టెలతో బరువుగా కనబడుతున్న పాదాలమీదకి చీర మడతలు లాగి, వెనక్కి జరిగింది సీతారత్నం.

"మరిచావా రత్నం!" అని నిట్టూర్చాడు భాస్కరం.

"పార్వతి మతిమరుపు బాగా నేర్పింది నీకు. కావల్సిన వన్నీ సేసిపెడుతుందిట. మారాజుబిడ్డ. మరి మరుపులేకుండా పోతుందా ఏం? అయినా, ఏమిటి మరిశా?"

"పార్వతిని మరిచా... అవును — నాగయ్యనీ."

నవ్వుతోంది.

"ముందు ముందు నన్ను మరుస్తావా? ఎప్పుడూ నీ ఎదురుంగా వుండాలి నేను. కాదా ఏం?" కనురెప్పలు దించేసింది సీతారత్నం. ఆమె కళ్ళకి కొంటెతనం ప్రకటించే అమరిక వుంది. ఆమె మాటలు వింటూ, ఆమె భావప్రకటన గమనించడానికి అలవాటు పడుతున్నాడు భాస్కరం.

"నీకుమాత్రం అట్లా వుండదా?''

సమాధానం చెప్పదు. నవ్వుతుంది.

"ఏం, నే నంటే వేళాకోళమా?"

కాస్త ముందుకి జరిగాడు.

"మీది మీది కొస్తావేం, పాడుపిల్లడ" అని చివాలున లేచి, మెళ్ళోనగలు, వడ్డాణం సర్దుకుంది సీతారత్నం. ఒక్క గంతుతో దొడ్డివైపుకి నడిచింది. నగల ధ్వనిలోకూడా ఒకి క్రమం, లయ వున్నట్లనిపించింది అతనికి.

ప్రతిరోజూ కలుసుకుని అట్లా మాట్లాడుకుంటారు. ఒక్కొక్కసారి అది వీలుపడక పోయినా, చూసుకునేనా తృప్తి పడేవారు. ఈరోజై పోయింది – రేపు, మరోసారి వొకిర్ని వొకరు చూసుకుంటాంకదా అన్న తలంపుతో ఆ రాత్రికి కన్ను మూస్తారు. నలుగురూ వున్నప్పుడు, చూపులతో మాట్లాడుకుంటారు. ఆమె నవ్వినప్పుడూ, మూతి వంకరై పెదాలచివర పళ్ళమీద ఎర్రచిగుళ్ళు తళుక్కుమన్నప్పుడూ, తనకేదో గొప్ప సందేశం యిచ్చినట్లు భావించేవాడు.

''మెడమీద – అదుగో అక్కడే ఆ చెవి కింద ఆ మచ్చేమిటి?''

''సిన్నప్పుడు, అటకమీదనుంచి మావయ్య తొొస్తే పడ్డాగా."

ఇల్లాగ ముందువెనుక, సందర్భం లేకుండా, తంతు లిచ్చుకున్నట్లు, ఒక్క నిమిషం సంభాషించుకునే సందర్భాలూ వుండేవి. పై వూళ్ళో జెంట్ సర్కస్ వొకటొచ్చింది – నాలుగైదు మైళ్ళు. పార్వతి లేదు–పురిటికి పుట్టింటికెళ్ళింది. ఆ ముగ్గురూ, స్నేహితుడు చలమయ్య – అందరూ కలిసి రెండెడ్ల బండిమీద ప్రయాణ మయ్యారు. సర్కస్ చూసి రాత్రి పదింటికి, ఇంటికి బైలు దేరారు. బండిలో కునికిపాట్లు పడుతున్నారు. బండివాడి కేకలు, ఎడ్ల మువ్వలు, బైట కీచురాళ్ళ నాదం, వినబడుతున్నాయి. బండి ఏదో గాట్లో పడింది. భాస్కరం ముందుకి–సీతారత్నం వైపు–వొరిగాడు. ఆమె త్రుళ్ళి పడి, భాస్కరం చెయ్యి పట్టుగుంది. అదొక వింతస్పర్శ–పది క్షణాలు. మళ్ళా దూరంగా జరిగి సర్దుకున్నారు.

ఆ పదిక్షణాల స్పర్శవల్ల వారి అన్యోన్యం పెరిగింది. కాని ఆ మర్నాడు, తరువాత నాలుగైదు రోజులవరకూ, వారు సిగ్గుపడి, కలుసుకుని మాట్లాడుకోలేకపొయ్యారు – దూరంగా వో క్షణం, ఒక ర్నొకరు చూసుకుని, ఏదో తప్పిదం చేసినవారికిమల్లే, చూపు తప్పించి క్షమాపణ చెప్పుకున్నట్లు మసలేవారు. ఓ వారం జరిగాక తమింటి కొచ్చి భోజనం చెయ్యవల్సిందిగా, నాగయ్య కబురెట్టాడు. భాస్కరం, రానన్నాడు – ఒకటి రెండు రోజులు తినొచ్చుగాని, నెలలు తరబడి అక్కడ కొచ్చి తినడం భావ్యం కా దన్నాడు. సీతారత్నం వండి అత నింటికి పంపించేది.

సీతారత్నం గర్భవతి అయింది, ఐదో మాసం. చూడా లనుంది, వొకసారి కనిపించమని భాస్కరానికి పనిపిల్లచేత కబు రంపింది. నాగయ్య పొలంనుండి ఇంకా రాలేదు. సాయంత్రం ఆరైంది – మండువా గదిలో పరుంది. గోడమీద ఉడతల జంట పరుగులెడుతోంది. భోషాణం పక్క పంజరంలో రామచిలక ఏదో వాగుతోంది – పనిపిల్ల లాంతరు చిమ్నీ తుడుస్తోంది.

"ఏం పడుకున్నావేం?" అన్నాడు భాస్కరం. ట్విల్లుహాఫారం – కంటిమెడది; ధోవతి, పైన తువ్వాలు వేసుకున్నాడు. చామన చాయ; స్ఫుటమైన ముక్కు; నుదుటి మీద వొంపు తిరిగిన చోటు, రెండు గీట్లు; క్రమమైన పళ్ళ వరస – అక్కడక్కడ తాంబూలం డాగు లున్నా; చిన్న మీసం;

మధ్య పాపిడి - వొంకులు తిరగక, సాఫీగా మొహాన అటూ ఇటూ జారిన క్రాపింగు.

"నిజమేట - వైద్యుడు చెప్పాడు." అన్నది సీతారత్నం. లోప లున్న కుర్చీ లాక్కొచ్చి, మంచం ప్రక్కనే వేసి కూర్చున్నాడు భాస్కరం.

"విన్నా."

ఆమె సిగ్గుతో మొహం పక్కకి తిప్పేసింది.

"ఆడదానికి ఇటాంటప్పుడు ఎయ్యో మనసులు పుడతాయి గాదా ఏం ?''

"అవునవును."

''పార్వతిని సూడాలనుంది. తోసడంలా. వెంటనే రమ్మని మజుబూతిగా రాయి."

"మజుబూ తంటే ?"

''తెల్దా ఏం-గట్టిగా అన్నమాట."

''ఓ."

"మరోటి. సర్కస్‌లో భపూవోణ్ణి చూస్తిమే, ఆడిమాదిరి మీసం తగిలించి కనబడరాదా ఏం ?''

నవ్వుతున్నాడు. ఇదేం కోరిక ?

రత్నం అదొకలా గుంది. మొహం విప్పారుకున్నట్లు కాస్తంత పెద్దదైనట్లు - మంచిదబ్బపండులా... ఇంతలోనేవొచ్చాడు నాగయ్య - మొహానికి మీసాలు, ఎర్రకోతి ముక్కు, మూతిచుట్టూ, తెల్లరంగూ చిత్రాలు గల అట్టని తగల్చుగుని.

"బూచ్" అన్నాడు నాగయ్య.

"అదేం ఏషం ?" ఆవి అడిగింది.

"ఆనాడు సర్కస్‌లో చూసిన బఫూనోడివేషం. గురవయ్యగారి తమ్ముడు తయారు చేశాడు యీ అట్టని," అని అట్ట తొలిగించాడు.

"ఇహనేం - ఒక మనుసు తీరిందిగా" అన్నాడు భాస్కరం.

"ఆ అట్ట నీ మొహానికి తగిలించుకో" అంది రత్నం..

భాస్కరం, అట్టని తన మొహానికి తగిలించుకుని సర్కస్‌లో బఫూన్‌లాగా గంతులు వేస్తున్నాడు. నాగయ్య, రత్నం నవ్వుకుంటున్నారు. పనిపిల్ల దీపం వెలిగించింది.

తనకి తోలుబొమ్మలాట చూడాలనుంది, అంది సీతారత్నం, భర్తతో.

'ఆయత్తు పరుస్తాలే' అన్నాడు నాగయ్య. ఆ రాత్రి అక్కడే భోజనం చేశాడు భాస్కరం. తనింటి కెళ్ళి పరున్నాడు.

నాలుగోనాడు ఏర్పాటు చేశారు తోలుబొమ్మలాట. పందిరిముందు స్తంభాలకు తెరకట్టారు. వెనక కాగడాలు వెలిగించారు. బొమ్మలనీడలు తెరమీద పడుతున్నాయి. ఊళ్ళో జనం - ఆడా మగా, పిన్నా పెద్దా మూడొందలమంది మూగారు. రావిచెట్టు కింద, ఇంటి చూరులకింద కూర్చున్నారు. మధ్యమధ్య గాడిదలు నిలబడి నిద్రపోతున్నాయి. అక్కడక్కడ కిటికీలోంచి లాంతర్లు సన్నగా వెలుగుతున్నాయి. రావిచెట్టు ఆకులు గాలికి రెపరెప లాడుతున్నాయి. ఆకాశంలో పల్చటి చందమామ - ప్రసవించిన స్త్రీ మంచంమీద నుండి లేచినట్లు - మేఘం పొరలోంచి లేస్తోంది. సీతారత్నం వినోదిస్తోంది. జుట్టుపోలిగాడు వొచ్చినప్పుడల్లా విరగబడి నవ్వుతోంది. తన సంతోషాన్ని తెలియ

బరుస్తూ మధ్యమధ్య భాస్కరంకేసి చూస్తోంది. అతను రావిచెట్టుపక్క దిమ్మ మీద చాపేసుకుని, మరో దిమ్మకి జార్లపడి చూస్తున్నాడు. నాగయ్య ఎదురిల్లు అరుగుమీద పడుకుని చూస్తున్నాడు. అప్పుడప్పుడు లేచికూర్చుని, ఆవులించి, మళ్ళీ పడుకుంటున్నాడు.

తెరమీద పోతురాజు, బంగారక్క వాదించుకునే ఘట్టం సాగుతోంది. రావిచెట్టుమీద పిట్టలు, కూస్తూ చెలరేగాయి. సీతారత్నం అటుకేసి చూసింది. దిమ్మమీద భాస్కరం లేడు. అక్కడ జనం పల్చబడ్డారు. పైనుండి పిట్టరెట్టలు భరించలేక జనం మరోచోటికి తొలుగుతున్నారు? పక్కింటి అరుగుమీద జనం వొకగుంపుగా లేచి, రోడ్డుమీద నడుచుకుంటూ పోతున్నారు. అ చూరుకింద భర్త నాగయ్యకూడా లేడు. ఆట నిలిచిపోయింది. జనం అటూ ఇటూ వెడుతున్నారు. ఇదంతా ఏమిటనడిగింది సీతారత్నం. తిమ్మడుపాలంకాడ గుడిసెలు, గడ్డివాములు తగులడ్డాయిట – అర్పడానికి వెడుతున్నారన్నారెవరో. భాస్కరంకూడా అక్కడికే వెళ్ళాడా? గబగబ దొడ్లోంచి గోడకంతలోంచి, భాస్కరం ఇంటికెళ్ళింది సీతారత్నం. మండువాలో మంచంమీద నిద్రపోతున్నాడు భాస్కరం. ఆకాశంలో మబ్బులు, దుప్పటిలా కప్పాయి చందమామని. చీకటిగావుంది. లోపలగదిలో గాలికి లాంతరు ఊగిసలాడుతోంది. వొత్తి పెద్దది చేసింది. భాస్కరం మసగ్గా కనబడుతున్నాడు. మొహం నవ్వుతున్నట్లుగా వుంది. ఒక కంటిమీద రెప్ప పూర్తిగా వాలలేదు. శ్వాస బలంగా వినబడుతోంది. వేలుతో అతని కంటి మీదికి రెప్పను దించింది. అతను లేవలేదు. మంచం ప్రక్కనే కింద కూర్చుని అతనికేసి పరీక్షగా చూసింది. గాఢనిద్రలో వున్నాడు. లేపడం ఎందుకేం, అనుకుంది. ఆమె కళ్ళంట నీళ్ళు తిరిగాయి అప్రయత్నంగా. తుడిచేసుకుంది. గాలి పెద్దదైంది. లాంతరు ఆరిపోయింది. దిండుకింద వున్న దుప్పటిని లాగి, దులిపి, అతనిమీద కప్పింది.

'బండనిద్ర' అంది, పైకి వినబడేటట్లు. అగ్గిపెట్టికోసం అటూ, ఇటూ చూసింది; కనబడలేదు. దొడ్డి దాటి ఇంటికొచ్చేసింది. పెద్ద గాలీ, వర్షం ప్రారంభమైంది. తోలుబొమ్మలవాళ్ళు తెర మడిచేసి, సామాన్లు చూరుకిందికి జేరవేశారు. గాడిదలు నిద్రపోతూనేవున్నాయి. జనం తిరిగి వొచ్చేస్తున్నారు.

''మనం ఆర్పేదేమిటి. భగవంతుడే ఆర్పేశాడు మంటల్ని – ఏంలేదు, గడ్డివామి – సూరపరాజు గొడ్లపాకాను," అన్నాడు నాగయ్య.

భాస్కరం తడుస్తాడేమో – లోపల పండుకోమని చెప్పరాదా ఏం?" అంది రత్నం.

నాగయ్య వెళ్ళాడు 'అవునుస్మా' అనుకుంటూ.

ఐదారు మాసాలు గడిచాక, పుట్టింటి నుంచి తిరిగొచ్చింది సీతారత్నం, మొగపిల్లవాణ్ణి ఎత్తుకుని. ఆడపిల్ల నెత్తుకుని పార్వతమ్మ రెండు నెలల క్రితమే వొచ్చింది. కొన్నాళ్ళకి, ఆ పిల్లకి 'అలివేణి' అన్న పేరెట్టారు. సీతారత్నం కొడుక్కి 'సంగయ్య' అన్న పేరెట్టారు.

ఆరోజు శుక్రవారం. భాస్కరం క్రాఫింగ్ కత్తిరిస్తున్నాడు మంగలి. అద్దం చేతులో పెట్టుకుని చూస్తుంటే, సీతారత్నం తలంటు పోసుకుని జుట్టు ఆరబెట్టుకుంటున్న దృశ్యం కనబడుతోంది అందులో. చెవుల మీదికి వెంట్రుకలు జారాయి. అల్లా చెవులని కప్పిన జుట్టంటే భాస్కరానికి యిష్టం. ముందుకి తిరిగి దొడ్లో తిరుగుతున్న సీతారత్నం కేసి చూస్తూ కూర్చున్నాడు. ఇంకా మెడనిండా నగలు అమర్చుకోలేదు. రెవిక కూడా తొడుక్కున్నట్లు లేదు. భుజాల వొంపు, స్థనాల ఎత్తు, పిరుదల గుండ్రదనం, ఇవన్నీ వింతగా కనిపిస్తున్నాయి. ఆమె మరొక మనిషిలా కనపడుతోంది.

పార్వతీ అల్లాగే వుంటుందా? తాను యీసారేనా పరీక్షగా చూడాలి. స్నానం

చేసి, బైట ఖాళీస్థలంలో వేస్తున్న పాక వైపు కొచ్చాడు. దాన్నిండా నాగళ్ళు, బస్తాలు, ఇటుకల గుట్టలు, పిడకలు, కట్టెలు వున్నాయి. ఒకమూలగా పాతనులక మంచం వాక టుంది. దానిమీద కూర్చు న్నాడు. కొత్తగా వేస్తున్న పాక పాత గోడని ఆనుకుని వుంది – నాగయ్యగారి పనిపిల్ల, అమ్మగారు రమ్మంటున్నా రని కబురు తెచ్చింది. భాస్కరం వెళ్ళాడు.

పిల్లాడు సంగయ్య ఉయ్యాల తొట్టిలో వున్నాడు. కుర్రాడు ఊపుతున్నాడు. నాగయ్య ఊళ్ళో కెళ్ళాడు. సీతారత్నం మంచంబద్దిమీద కూర్చునివుంది. మెడలో రెండుమూడు గొలుసు లున్నాయి. రెవిక తొడుక్కుంది. చెవులకి మాత్రం యింకా గొడుగులోలాకులు తగుల్చుకోలేదు. జుట్టు మెలితిప్పి. సగం తువ్వాలులో బిగించి వెనక్కి తిప్పికట్టింది. నుదుటిమీద వ్రేలాడే చిరువెంట్రుకలు లేవు. నవ్వుతోంది.

''సూడా లనిపించింది – నీకు – నాకూ అంతే. కబురంపా –"

అతనికి ఏమనాలో తెలీదు.

"తలంటు పోసుగుంటే జూలాయిస్తుం దిలే.''

''అంటే ?''

"మైకంగా వుంటుం దనుకో."

''ఎక్కడిదీ మాట ? పుట్టింటినుంచి వొచ్చాక, ఏవో కొత్త కొత్త మాటలు వాడు తున్నావ్" అన్నాడు భాస్కరం.

''అక్కడ మావోళ్ళ మాటలు అట్లాగే వుంటాయి.దాసప్పగారు భలే కబుర్లు సెప్తుం టాడు.

అతను నిలబడేవున్నాడు.

''యెండగొట్టపడి నట్లుండావు – ఇల్లా ఆసోదా చేసుకో,'' అంటూ, చాపేసి, దాని మీద కంబళీ వేసి, కూర్చోమని సంజ్ఞచేసింది. తనూ కూర్చుంది కంబళీమీద–మూలగా జరిగి డబ్బాలోంచి తినేసరుకులు తీసింది.

"డబ్బా మీ పసివాళ్ళకి––పార్వతికి మిఠాయి కొమ్మంటే భలే ఇష్టం.''

"ఈ పూట చాలా సత్తన చూపుతున్నా వేం ?"

"అంటే ?''

'' 'దర్జ' అన్నమాట," అన్నాడు.

"నువ్వుకూడా కొత్తమాటలు వాడు తున్నావు కదా ఏం ?''

ఇద్దరూ నవ్వి, మౌనంగా వున్నారు.

"సెప్పనా, చిత్రం–ఇదివరకు మాదిరి కాదు. ఏదో మారిపొయ్యాను. ఈ మధ్య, నిన్నుగురించి ఆలోచించడమేలేదు. సూస్తే, సూడాలనిపిస్తే–వెంటనే వొచ్చి సూడ్డమో, కబురుపెట్టి సూడ్డమో జరగాల్సిందే–నీకూ అంతేనా ?"

''అవును. ఇందాక తలంటు పోసుకుని జుట్టు ఆరబెట్టుకుంటున్నావుగా. అప్పుడు సూడా లనిపించింది."

"చూస్తివా. ఇట్టెగ్రహించా. అందుకనే కబురెట్టా. పార్వతినికూడా తీసుకురాలేక పొయ్యావా ?''

"పని చేసుకుంటోందిగా.''

ఆమె లేచి, ఉయ్యాల తొట్టిలో పిల్లాణ్ణి ఎత్తుకుంది.

"అచ్చంగా నాగయ్యపోలిక కాదా ఏం?''

"అవునవును. అచ్చంగా నాన్నే.''

"కాసేపు ఎత్తుకు ఆడించు,'' అని పిల్లవాణ్ణి అందిచ్చింది. తీసుకోడంలో, అతని చేతులకు ఆమె స్థనాలు తగిలాయి. సిగ్గుపడి తల పక్కకి తిప్పేశాడు. పిల్లవాణ్ణి విడిచేశాడు. ఆమె తొడమీద ఆనింది బిడ్డ. కాళ్ళు నేలకి తగిలి. పిల్లవాడు ఏడుస్తున్నాడు.

"మంచివాడివే–ముగ్గురిపిల్లల తండ్రివి–ఆడించటం చేతకాదా ఏం ?"

ఆమె తొడమీద వున్న పిల్లవాణ్ణి స్పర్శించి సముదాయిస్తున్నాడు. ఆ క్షణంలో గతాన్ని మరిచినవాడివలె, జిజ్ఞాస తప్పి, ఆమె తొడమీద తన తలని ఆనించి. మొహాన్ని చీరమడతల్లో దాచుకున్నాడు. తొడ వెనక్కి లాగి, తన చేతులతో అతని మొహాన్ని పైకెత్తి, కళ్ళలోకి చూసింది.

అతని కళ్ళల్లో నీళ్ళు. ఆమె కళ్ళంట నీళ్ళు తిరిగాయి.

"వొంటో బాగాలేదా ఏం ? "

అత నేమీ మాట్లాడలేదు.

కొంగుతో తనకళ్ళు తుడుచుకుంది సీతా రత్నం. ఒకటి రెండు కన్నీటిచుక్కలు, వొడిలో పిల్లవాడిమీద పడ్డయి.

"ఎందుకు – నీకళ్ళు ఇట్లాగున్నా ఏం?"

"నీ వెందు కున్నావు ? "

"ఏమో !"

"నాకూ తెలవదు."

"ఇంక ఇట్లా ఎప్పుడూ జరగకూడదు. అవునా ? " అన్నాడు.

"టికా సేసుకుందాం; జరగలేదుగా – ముందూ జరగదు. ఏం ? " అంది సీతా రత్నం.

"ఆదొకలాగైంది. మొగాడు ఏడవడం ఏమిటి ? " అన్నాడు.

''పార్వతి ముంగల యీమాదిరి చేస్తివా ?''

''ఇట్లా చూసుకుంటూ కూర్చుంటే బాగుంటుం దనుకో."

''నాకు తెలీదా ఏం? సూడకుంటే, వొక్క రోజు గడవదుగా."

"మరి పుట్టింటి కెళ్ళినప్పుడు ?" అని అడిగాడు.

''ఇప్పుదొచ్చి సూస్తే ఎంత బాగుండును అని అనిపించేది. పైకనకూడదుగా. నా కెట్లా గనిపిస్తుందంటే – పార్వతీ, నువ్వా సెరొకపక్కా కూకుండి, మద్దె, నే పండు కుని, ఇద్దరికళ్ళల్లోకి సూస్తూ, కుడికంటితో ఎడమపక్క నున్నవోరినీ, ఎడంకంటితో, కుడిపక్క నున్నవారినీ. కన్ను సిల్టించి, నవ్వించి, ఏడ్పించడం – అనుకో." అమాయకంగా నవ్వుతోంది. భాస్కరం పసివాడి లాగ నవ్వుతున్నాడు.

"నా కట్లాగ వుండదుస్మా – అటుపక్క నాగయ్య. ఇటుపక్క నువ్వు కూర్చుని వుండగా, మధ్య నే పడుకునుండను–"

"అనుకోకూడదనుకో–బొరమెుస్తే ఏం చేస్తావ్–నేనూ నాగయ్యా. చెరొకపక్కా. కాళ్ళకాడ పార్వతీ..."

"ఏమో–నాకు వొంటిగా. ఏ తోటలోనో కాలవొడ్డున ఏ పాకలోనే ఆవులకేసీ, పక్షుల కేసీ. చూస్తో కూర్చోవాలనుంటుంది–మ నిద్దరం––"

"మరి నాగయ్యో ? పార్వతి వొద్దా ఏం ?"

"వాళ్ళూ వుంటారు. ఏమిటో నాకంతా గ్రందగోళంగా వుంది పోదూ," అన్నాడు భాస్కరం.

"నాకూ బేబందు–నలుగురూ వుండంగా ఇడిగా వుండాల నుంటుంది–ఇడిగా వుంటే నలుగురూ వుండా లనిపిస్తుంది – ఏమిటో చిత్రం."

మళ్లా మౌనం – గులాబిలోకి ఎరుపు రంగు చల్లగా జారిన నిశ్శబ్దం.

"మనకి మొదట్లో ఎప్పుడు కల్సిందంటా యీ స్నేహం ? నీకు జ్ఞాపకం వుందా ?"

"లేదు, నే నా విషయం ఆలోచించనే లేదు. మనం ఎప్పుడూ ఇల్లాగే వున్నాం."

"నాకూ గుర్తులేదు. మొదట్లో గోడ కంతలోంచి అదొకలా చూసేవాడివి – అవునా ?''

"జామిచెట్టు కింద కూర్చుని, నవ్వేదానివి కావా ఏం ?"

''ఒకటి సెప్పనా. తోలుబొమ్మలాడి నారే – ఆరేత్రి – గుడిసెలు తగులడ్డాయని పెద్దోళ్ళు వూళ్ళో కెళ్లారు. నువ్వు పండు కున్నావు. ఎట్లా గున్నావో చూద్దామ నొచ్చి, లాంతరు పెద్దది చేసి చూశా–గుర్రట్టి నిద్ర పోతుంటే, లేపకుండా, దుప్పటి కప్పి వొచ్చేశా. నీకు సెప్పలా. ఆ రాత్రి కళ్ళంట నీళ్ళు తిరిగినై.''

భాస్కరం లేచాడు. బైటకి నడిచి వెళ్ళాడు. పిల్లలకోసం ఆమె ఇచ్చిన మిఠాయికొమ్ములడబ్బా తీసుకుని.

అట్లాగ, ఏడెనిమిదేళ్ళు గడిచాయి. ఒడ్డు కోయకుండా, పొడుదుడుకు లేకుండా,

''కవిగారూ ! రాను రాను మీ కవితలో మాధుర్యం లేకుండా పోతోం దండి : ?...''

''పంచదార కరువు, ఆ క్యూలు అన్నీ చూస్తుండీ కూడా యీ మాట లనడానికి నీ నోరెలాగ తిరిగింది నాయనా ? ! గోరంత చక్కెరకూడా లేకుండా తిక్తకషాయంతో తిక్కపట్టిపోతూంటే మాధుర్యం – మాధుర్యం ఇంకెక్కడి మాధుర్యంరా అబ్బీ ?!"

సాఫీగా సాగిపొయ్యే రెండు పిల్లనదులల్లే గడిచాయి వారిజీవితాలు. జలపాతాలూ, వరదలూ, ఎండిపోవటాలూ లేవు. ఉప్పొంగి వొడ్డుని చీల్చటంలేదు. ఒడ్డున పాతిన చెట్లు పెద్దవై, నీడల్ని ప్రసరించినట్లు ఇరువురికీ సంతానం కలుగుతూ వొచ్చారు. భాస్కరానికి ఆరుగురు – ముగ్గురు మొగపిల్లలు, ముగ్గురాడపిల్లలు; వొక పిల్లవాడు పోయాడు; ఇప్పుడు ఐదుగురు. సీతారత్నం సంతానం ఐదుగురు – ఇద్దరాడపిల్లలు, ముగ్గురు మొగపిల్లలు. పిల్లలు బండ్లమీద, మూడుమైళ్ళ దూరంలో వున్న స్కూలు కెడతారు–అక్కడే భోజనాలు చేసి, ఆటలూ అవీ అయ్యాక. మళ్ళా బండ్లమీద ఇంటి కొస్తారు. కొన్నిరోజులు నాగయ్యా. కొన్నిరోజులు భాస్కరం, పిల్లల్ని కూర్చోబెట్టి చదివిస్తారు.

రెండేళ్ళక్రితం, గ్రెగ్ కలెక్టర్‌గారి ధర్మమా అంటూ, మైలుదూరంలో, రెండు గ్రామాలకీ మధ్య కొత్తస్కూలు అవతరించింది. గ్రెగ్ కలెక్టర్‌నుగురించి ఎన్నో కథలు చెప్పుగుంటారు. ఆయన విడిది చేసిన చోటికి ఊరిపెద్దలు ఆయన దర్శనానికొస్తే, వారిమీదికి ఆయన కుక్కని వొదిలేవాడట. అది, ఏ మనిషి దగ్గర కెళ్ళి, తోకాడిస్తూ నిలబడుతుందో, ఆ మనిషిని దగ్గరకు రప్పించి పరామర్శించేవాడుట. పెద్దమనిషుల్ని ఇట్టె పసికట్టేస్తుందిట ఆ కుక్క. స్కూలు కట్టించడంకూడా తమాషాగా జరిపాడుట. రెండు ఊళ్ళవాళ్ళూ, ఆపని తమది కాదని వూరుకుంటే, ఒక ఊరివారి దగ్గర డబ్బు వొసూలు చేసి, రెండో ఊరివారికి ఆ డబ్బుతో భవనం కట్టేపని వొప్పగించి, నాలుగు నెలల్లో స్కూలు పూర్తి చేయించాడు–అది ఆ రెండు ఊళ్ళకీ మధ్యలో కట్టారు.

సత్ప్రవర్తనచే, పేరూ ప్రతిష్ఠా గడించుకుని, ఊళ్ళో చిన్న చిన్న తగవులను, కోర్టుల కెళ్ళనీకుండా పరిష్కారం చేస్తూ, పెద్దమనిషిగా ఎవర్ని నలుగురూ నిర్ణయిస్తారో, ఆ వ్యక్తికి వొక బంగారు పతకం బహూకరించి గౌరవించే వాడుట గ్రెగ్. ఆ పతకం పొంది నాయన్ని, మూడేళ్ళపాటు, పాఠశాలలో ఉపాధ్యాయుడుగా నియమించే వాడుట. అట్లాంటి వ్యక్తిని గ్రెగ్ మెడలు విరిచిన పెద్దమనిషని వ్యవహరిస్తూండేవారుట.

ఆ సంవత్సరం, ఆ గ్రేగ్ బంగారు పతకం చలమయ్య కొచ్చిం దని వినగానే, నాగయ్యా, భాస్కరం, ఆశ్చర్య పడ్డారు. వా రిద్దరూ చలమయ్యని బాగా ఎరుగుదురు. ఓ విధంగా వారికి స్నేహితుడు కూడా. చిల్లర పన్లు చేసి పెడుతూంటాడు. ప్రొద్దు పోయి, పిల్లలింకా స్కూలు నుంచి రాక పోతే, అతను వెళ్ళి తీసుకొస్తూ వుండే వాడు. కథలూ, కార్యాలూ వొస్తే, సరుకులు చేరవేసి, ఆదుకునేవాడు. నిజమే; కాని మాటల పోగు. ఇక్కడి మాట అక్కడా, అక్కడి మాట ఇక్కడా చెప్పి స్పర్ధలు పెంచేవాడు - తగవులు సర్దుబాటు చేసే పెద్దమనిషిగా చలామణీ అయి, యీ పతకం తెచ్చుకొని, మూడేళ్ళపాటు, పిల్లలకి పాఠాలు బోధించే పరిస్థితి ఏర్పడినందుకు, కాస్తంత నొచ్చుగున్నా, పైకి చెప్పేధైర్యం వా రిద్దరికీ లేదు.

ఆనాడు పూర్ణిమ. రాత్రి తొమ్మిదైంది. చిన్నపిల్లలు పరున్నారు. నాగయ్యా, పెద్ద పిల్లలూ, పార్వతీ రంగన్నగారి తమ్ముడూ పెండ్లి కెళ్ళారు. పెండ్లయింది; - రాత్రి హరికథ, మేజువాణీ. భాస్కరం వెళ్ళలేదు. దొడ్లో, గోడపక్కన కొబ్బరిచెట్ల కింద బెంచిమీద పరుండి ఆకాశంలోకి చూస్తున్నాడు.

"నువ్వెళ్ళలేదేం మేజువాణికి ?"

ఉలిక్కిపడి లేచాడు భాస్కరం. సీతారత్నం తెల్లటిచీర, కొప్పులో మల్లెపూలు- చేతి గాజులు వెన్నెట్లో మెరుస్తున్నాయి.

"రా, రా."

బెంచి పక్క నున్న మంచం ముందుకు లాక్కుని కూర్చుంది.

"ఊరికినే. తలనొప్పి."

"గంధం పట్టీ వేసేదా ?"

"నువ్వే వొస్తివిగా, వేరే పట్టీ ఎందుకేం ?"

"ఓయబ్బ."

"తాకకూడ దనుకున్నాంగాని, లేకుంటే చేతులో చెయ్యి వెయ్యనూ."

"ఇంద - ఏదీ - వెయ్యి." అని చెయ్యి చాచింది సీతారత్నం. అతను చెయ్యి పైకి తీసాడు.

"అమ్మా !" అని చేతిని వెనక్కి లాక్కుంది.

ఈ ఏడెనిమిదేళ్ళల్లోనూ వారిలో కొన్ని మార్పు లొచ్చాయి. సీతారత్నం కంఠం కాస్త స్థాయి పెరిగింది. తల్లో అక్కడక్కడ తెల్లవెంట్రుకలు మెఱుస్తున్నాయి. రెవిక ముడేసి బిగించడం బదులు, బొత్తాములున్న రెవిక ధరిస్తోంది. చేతులు జబ్బలమీది కుంటాయి. రెవిక మెడ కాస్తంత కిందకి దిగింది. లోలాకులు పోయి, దుద్దులు. బొట్టు సైజు తగ్గింది. తల్లో పిన్నులు. చీర ఏడు గజాల్ది. కథ, కార్యం వుంటేతప్ప వొడ్డాణం నిత్యమూ ధరించదు. మంగలి హెచ్చు తగ్గులు కత్తిరించా డన్న మిషమీద, మీసాలు తగ్గిస్తూ, యీనాటికి పూర్తిగా తీసివేసాడు భాస్కరం. ఎడమవైపు కింది పన్ను ఊడింది. అందుమూలాన, బుగ్గకింద కాస్తంత సొట్ట పడింది. 'అట్టా గుంటేనే నీకు బాగుంటుందిలే' - అన్న రత్నం మాట ప్రకారం, ఆ పన్ను కట్టించుకున్నాడు కాడు భాస్కరం. నుదిటిమీద నాలుగో గీటు కూడా కనబడుతోంది. క్రాఫింగు, వెనక్కి జరిగింది. పాపిడి, పక్కకి జరిగింది. చొక్కాకి, కాల రొచ్చింది. ధోవతి, సైకిల్ కట్టులో కొచ్చింది. భాస్కరాన్ని చూసి, తనూ మీసంకూడా లాగెయ్యా లనుకున్నాడు, కాని, నాగయ్యకి యింకా ఆధైర్యం రాలేదు. కోరమీసాలు కత్తిరించి, చిన్న సైజు మీసంతో తృప్తిపడ్డాడు. పల్చటి పంచి కట్టి, పొట్టమీద ఎంత బిగించినా, బొజ్జ దాగదు; అదొక చింత. కాని దాన్నిగురించి ఎప్పుడో కాని ఆలోచించే సందు చిక్కడం లేదు. నాగయ్య ఆర్థికస్థితి పెరిగింది. పైవూళ్ళో వ్యాపారం సాగించే స్థోమత వొచ్చింది.

"ఆ మధ్య ఆ ఊళ్ళో వొక సభ జరిగిందిలే. అందులో వొకాయన యెంకిపాటలు పాడాడు. ఎంత బాగున్నా యనుకున్నావు ! వెనక జన్మలో మనం ఎవ్వరమో అనంగానే కంట నీరు పెట్టుకుంటుందిట. మనం వెనక జన్మలో ఎవళ్ళ మంటావు ?" అన్నాడు భాస్కరం.

"నేను గాడిదను, నాగయ్య సాకలి, నువ్వేమో, వొక కామందువి - నీ బట్ట లుతుకేటందుకు. అయ్యన్నీ సాకలిమూట గట్టి, నా నడుంమీద ఏసి చెంగిచెంగి నడిపేవా డనుకోరాదా ఏం ?"

"ముందు జన్మలో ఏమౌతామో ?"

"ఏం భాస్కరం, ఇవాళ అదొకలా మాట్లాడుతున్నావేం ?"

"మనం ఇల్లా వొంటిగా కల్సుకుని మాట్లాడుకుని చాలా రోజులైందికదూ."

"అవును తీరదు. ఏదో వొకటి - పిల్లల స్కూళ్ళకెళ్తమో జబ్బులో - యీ కొట్లు కట్టడంతో ఎవ్వరికీ ఊపి రాడ్డంలా," అంది సీతారత్నం.

నాగయ్య వ్యాపారం పెద్ద దయి, పై ఊళ్ళో కొట్లు కట్టిస్తున్నాడు. భాస్కరం, సీతారత్నం, ఏకాంతంగా కలుసుకుని మాట్లాడుకునే అవకాశాలు తక్కువ - రోజూ ఏదో సందర్భంగా వొకర్ని వొకరు చూసుకుంటున్నా, కలిసి మాట్లాడుకునేటప్పుడు, వారి పిల్లలో, వీరి పిల్లలో, ఊళ్ళో పెద్దలో - ఎవరో వొకరు వుంటూనే వుంటారు.

"చెప్పవల్సిన నాలుగూ గబగబ చెప్పెయ్యి. మళ్లా ఎవడో వొకడు సిద్ధమవుతాడు," అన్నాడు భాస్కరం. నవ్వింది సీతారత్నం.

"ఏ ముంది. మనస్సులో వుండిపోవాలని టీకా సేసుకుంటిమిగా. విను సెప్తా. ముక్కుపుడక తీసేసా - సూస్తివా ?"

భాస్కరం, ముక్కుపుడక ఇదివరలో వున్నట్టే గమనించలేదు. అది ముక్కులో భాగమైపోయింది.

"నిజమేస్మా."

"నువ్వూ తీసేవుగా మీసం - నాగయ్య కూడా సర్దుకుంటూ వొచ్చాడు, పాపం,..." అని నవ్వుతోంది.

లేచి అటూ ఇటూ పచార్లు చేస్తున్నాడు. భాస్కరం.

తనూ లేచింది.

"వెళ్ళిపోతావా ?"

"అక్కడదాకా వొచ్చి దిగపెడతావా ?"

"ఓ."

ఇద్దరూ గోడపక్క పాకలో కొచ్చారు. అక్కడ వెన్నెల సోకటం లేదు. చీకటిగా వుంది. కాలి కేదో తగిలి అతను తూలిపడి ఆమె భుజాన్ని తగిలాడు. ముందుకి పడకుండా, కుడిభుజంపై చెయ్యి వేశాడు. అతన్ని నిలబెట్టి, వొకడుగు ముందుకి వేసింది. అతను నులకమంచంమీద కూలబడ్డాడు. తన నడుంచుట్టూ వున్న అతని చేతుల్ని తొలిగించి, వెన్నెల్లో నిలబడింది.

"ఎందు కట్లా గయ్యావు ?"

"కాలి కేదో తగిలింది. నిజం."

"నాకు తెలుసు, వొంటిగా వున్నప్పుడు మరీ పదిలంగా వుండా లనుకొంటిమికాదా ఏం ?"

"పెద్దయినకొద్దీ మతిమరుపు జాస్తి అవుతుందిగా."

"కోపమా ?"

"ఆ నిక్కచ్చి చేసింది నేనేగా."

"మరిసినప్పుడల్లా జ్ఞప్తి చేసింది నేను కాదా ఏం."

నిశ్చలంగా పడింది నేలమీద ఆమె నీడ. దాన్ని చూస్తున్నాడు. అచ్చంగా ఆమెలాగే వుంది ఆమె నీడ. అందులో, రంగులు, గుండ్రదనం; నునుపు, కరకుదనం – చూపు ద్వారా తెలుసుకున్న స్థూలత్వం – అన్నీ అందులో వున్నట్లు భ్రమపడతాడు.

"నాగయ్యకూడా నీమాదిరే మంచం పైన కూలబడితే లేవలేదు. లే;" అని పట్టుకోసం చెయ్యిచ్చింది.

"అంత ముసలాణ్ణి కానులే," అంటూ లేచాడు.

"ఓ యబ్బ. భాస్కరంగారికి సూర్యుదంత రోషం!"

ఇద్దరూ ఆమె ఇంటివైపు నడుస్తున్నారు.

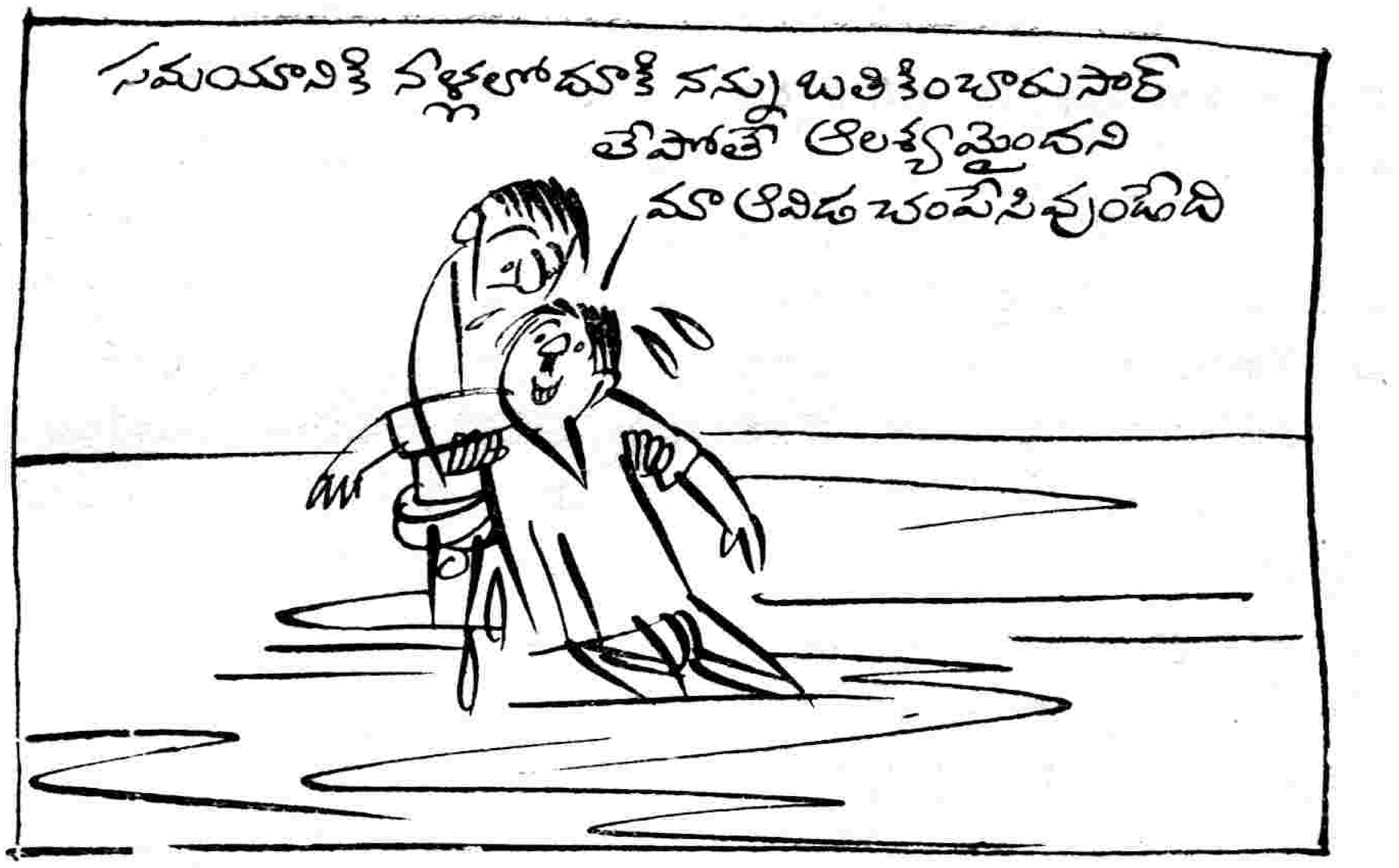

ఇద్దరి నీడలూ, తాకుతూ, విడిపోతూ, మళ్ళా రెండూ వొకటవుతూ – వొకపెద్ద నీడ ఆకృతి లేకుండా, మబ్బు మేఘాలవలె సాగిపోతున్నాయి. గుమ్మందగ్గరకి చేరుకున్నారు.

"తలకి పట్టీ వేసేదా ?"

"వొద్దులే."

"నిలబడు." లోపలికెళ్ళి సీసాతెచ్చింది. అందులో అంజనం వేలుతో తీసి అతని నుదుటికి రాసింది. వేళ్ళతో కనుబొమలమీద రాస్తూ, నొక్కిపట్టి సర్దుతోంది.

"ఇంక చాల్లే," అన్నాడు.

"నిశ్చింతగా పండుకో" అని లోపలికెళ్ళింది. అతని వొంటి నీడని బరువుగా మోసుకొస్తూ, పాకదాటి బెంచి దగ్గరకు రాగానే, ముందుగోడ తలుపులు. తోసుకుని చలమయ్య చక్కా వొచ్చాడు. అతని వయస్సు నలభై ఐదు. ఎత్తుగా, బొద్దుగా వుంటాడు. పెద్ద మీసం, పెద్ద ముక్కు, పెద్ద కనుబొమ్మలు, భీకరంగా కనబడినా, కంఠం సన్నంగా వినబడుతుంది. నిదానంగా మాట్లాడుతాడు. అందువల్ల సాత్వికుడల్లే కనబడతాడు.

"నువ్వు రాలేదేం – మేజువాణీకి ?"

"దా, దా. కూర్చో – తలనెప్పి, బద్దకంగా వుంది. ఇంత దాహం తెచ్చేదా?" నులక మంచం బైటికి లాగి కూర్చున్నాడు.

"పాలికాపును, నాలుగు బొండాలు కొయ్యమన్నాను. అడుగో మాటలో వొచ్చాడు." పాలేరు కొబ్బరి బొండాలు మూతులు తీసి, ఇద్దరికీ ఇచ్చాడు. నీళ్ళు తాగుతున్నారు.

"రత్నంకూడా రాలేదుగా" అన్నాడు చలమయ్య.

"అవు నవును."

"నే అనుకున్నాలే."

"అంటే ?"

"చూడు భాస్కరం–ఎప్పటినుంచో నీతో చెప్దా మనుంది. కాని వీలు చిక్కలా. ఇప్పుడు చెప్పనా ?"

పాలికాపుని పొమ్మన్నాడు. వాడు వెళ్లాడు.

"ఇప్పుడు నాగయ్య లోగిల్నుంచి వొస్తున్నావు, అవునా ?"

"అవును. రత్నాన్ని దిగబెట్టి."

"ఇం కింట్లో ఎవ్వరూ లేరు – పార్వతి లేదు, నాగయ్యలేడు–సరేనా ?"

"చెప్పు."

"ఏమి టర్థం ?"

"ఇవాళ కొత్త గాదుగా."

"అదే వొచ్చింది పితలాటం. రావిచెట్టు కింద ఊళ్ళోవారికి కాలక్షేపం, మీ ఇద్దరి ముచ్చట్లే."

"నేనూ, సీతారత్నమూనా ? ఎన్నాళ్ళనుండో ఇల్లా వుంటున్నాం. ఇప్పుడే మొచ్చిందీ ఊళ్ళోవారికి ?" అన్నాడు

భాస్కరం, బెంచి ముందుకు లాగి దగ్గరగా జరుగుతూ.

"ఇప్పుడే రాలేదు. నాలుగైదేళ్ళుగా వుంది యీ రొద. మొదట్లో నేను నమ్మలా. కూక లేశాను. గుసగుస లల్లా, గొంతులు లా వయ్యాయి. మర్రిచెట్టు కింద, పేపరు చదవడం ఐనాక, మీ ముచ్చట్లే. మొన్న ఓర్సీలుగారింటి కెళ్ళాను, పై ఊర్లో–ఆయకట్టు సందర్భం చేసుకొద్దా మని. అక్కడ బోపాత్ గుమాస్తా, లస్కరు, మేస్త్రి–ఇదే ముచ్చట 'ఆయన భార్య, పార్వతి రూపసిటగా ?' అని ఆశ్చర్యం ప్రకటించాడు ఓర్సీలు. ఇది మీకు మంచి పనేనా – పిల్లల తండ్రివి. నాగయ్య మోతుబరి – ఊరి పెద్ద. తలెత్తు–చూడు–మాట్లాడ వేం.''

కాసేపు నిశ్శబ్దం. చందమామమీద సన్నటి మేఘం పొరలా కమ్మింది, వేసంగిలో ఉదయపు చలికి, సిల్కుబట్ట కప్పుకున్నట్లు.

నిట్టూర్చాడు.

''తగునా అంట ?"

"మా యిద్దరి మధ్యా ఏంలేదు, చలమయ్యా. ప్రమాణం చేసి చెప్తున్నాను. చేతిలో చెయ్యి వేస్తాను. దైవంసాక్షి."

"నిప్పు లేంది, పొగ రాదు భాస్కరం."

"నువ్వు నమ్మాలి. గ్రెగ్ మెడలు పొందిన పెద్దవి. నిజంగా ఏమీలేదు. స్నేహంగా వుంటాం–వాస్తవమే. నువ్వూ ఎరుగుదువు. చూసుకుంటా, కబుర్లు చెప్పుకుంటాంఅంతే. ఇది నాగయ్యకీ తెలుసు, పార్వతికీ తెలుసు. వారెప్పుడూ ఇట్లాంటి మాట అనలేదే !''

"ఊరికే గూర్చుండి, మాట్లాడుకుంటారా గంటలు గంటలు ?"

"అవును – గంటలు గంటలేమిటి–! ఇంచుమించు పన్నెండేళ్ళుగా ఇట్లాగే వున్నాం."

"ఇది కలియుగం – నేను నమ్మినా, ఊళ్ళోజనం నమ్మతా రన్నది కల్ల – పిన్నా, పెద్దా, ఆడా, మగా, కోడై కూస్తున్నారు. నీకు రత్నం అంటే యిష్టమేనా ?'' అన్నాడు చలమయ్య.

''చాలా ఇష్టం. ఆమెకీ నేనంటే చాలా యిష్టం. నాకు పార్వ తంటే ప్రాణం; రత్నంకి నాగయ్యంటే ప్రాణం; నాగయ్యకి నేనంటే ఇష్టం, పార్వతికి నాగయ్యంటె యిష్టం – అందరం, అందరం అంటే పడి చస్తా మనుకో – నువ్వూ ఎరుగుదువు, ఇదేమిటో ఇదంతా తికమక వ్యవహార మనుకో...ఒకర్నొకరు చూసుకోకుండా, ఒక్క రోజు గడవదు. మేం బాగుండటం ఊళ్ళోవారికి గిట్టదా ఏం ?''

లేచాడు చలమయ్య.

"చెప్పవల్సింది చెప్పాను. ఊళ్ళో యీ గొడవ మాటుమడిగేలాగున, నడుచుకునే భారం మీ పైన వుంది. అదెల్లా సరిపెడతారో."

''ఏం చెయ్యమంటావు. చావాలి అంతే."

"అదేవన్న ముక్క – బ్రదికి సాధించాలి.''

వెళ్లాడు చలమయ్య.

భాస్కరం కళ్ళల్లో మంటలు రేగుతున్నాయి – కనురెప్పకింద ఎవరో చిచ్చు పెట్టినట్లు.

నూనెలో ముంచిన కాగడా. కళ్ళు గట్టిగా మూసుకున్నాడు. ఈ ముక్కలు చలమయ్య నోటంట వినాల్సివొచ్చిందా ? చలమయ్య తలలు మార్చేరకం; ముళ్ళెడతాడు, మనసులు విరిచేస్తాడు. అతని ఆగడాలు, దురంతాలు చెప్పుకుని నవ్వుకున్నారు. గ్రెగ్ మెడలు ఎవరి కియ్యాలి అన్న ప్రశ్న వొచ్చినప్పుడు చలమయ్యపేరు చెప్పకూడ దని. కూడబలుక్కున్నా, తీరా సమయం వచ్చే సరికి, ఇద్దరూ, అతనిపేరే చెప్పారు. అదేం చిత్రమో ! ఆసంగతి తెల్సుకుని, ఇద్దరూ నవ్వుకున్నారుకూడా.

తనకీ, రత్నంకీ ఏదోవుందని చలమయ్య చెప్తాడా? వీ డేం మంచివాడని ! ఆ సూరయ్య గారి కూతుర్ని మరిగి, చెరచలా ? ఆ పిల్లకి కడుపు రావడం. లబోదిబోమని, పైఊరెళ్ళి తీయించుకుని గప్‌చిప్ అయిన సంగతి ఎవరెరగరూ ? అట్లాంటివాడు తన నీ మాటంటాడా ? వీడికి గ్రెగ్గు దొరగారు బంకారుపతకం యిస్తాడా ? ఈ తెల్లవాళ్ళు నమ్మకూడదు. గాంధీగారి గుంపులో చేరకుండా, పెద్దల్ని మంచి చేసుకునేందుకు, యీ మెడల్సూ ఆవీ యివ్వడం. ఈ దొర్లు దేశాన్ని పాడు చేసేస్తున్నారు. అందుకనే గాంధీగారు ఆళ్ళని తరిమెయ్యడానికి కంకణం కట్టుకున్నారు. ఉపాసాలుట, విదేశీ బట్ట తగలపెట్టడాలంట; మీటింగులంట – లాఠీ చార్జీలు, జైలు కెళ్ళడాలు – ఇవన్నీ ఎందుకు ? – చలమయ్యకి, మెడలిచ్చి మంచి చేసుకున్న గ్రెగ్గు దొరల్ని తరిమెయ్యడానికి; తనుకూడా యీ గాంధీగారి పార్టీలో చేరిపోవాలి –

ఏమిటో ఇన్ని అనుకున్నా భాస్కరానికి సమాధానం కుదరడం లేదు.

చలమయ్య పేరు చెప్పిన వారిలో తనూ వున్నాడుగా, గ్రెగ్గు న నేం లాభం? పైగా కూత కూస్తుంట, ఊళ్లోవారు; చలమయ్య కాడుగా. వాళ్ళ కెందుకు? వా ళ్లేం చూశారు? చలమయ్యబోటిగాళ్లు చెప్పకపోతే, వాళ్ళ కేం పట్టింది, మట్టి చెట్టుకింద లోకాభి రామాయణం ?

ఊరికి నిప్పు పెట్టాలి – నిప్పంటేగాని పొగ రాదుట ! నాగయ్యతో చెప్పాలి. చెప్పి ఏం లాభం ? అత నేమనుకుంటాడు–అతని మనస్సు చెడిపోదూ ? – రత్నంతో చెప్పాలి. గబగబలేచి నాగయ్య ఇంటి కెళ్ళాడు భాస్కరం.

తలుపుతోసి వరండాపక్క గదిలో కెళ్లాడు. భోషాణం పక్క లాంత రుంది. పంజరంలో పిట్ట కళ్ళు మూసుకుంది. భోషాణం కింద నుంచి రెండు ఎలుకలు పరుగెత్తాయి. ఉలిక్కి పడ్డాడు. లాంతరు పైకెత్తి మంచంపై పరున్న సీతారత్నాన్ని చూశాడు. నిద్రపోతోంది. పమిట జారింది. రవిక రెండు బొత్తాముల మధ్య, బిగుతై ఏర్పడిన రంధ్రం ఆకులా కనబడుతోంది. శ్వాస వినబడుతోంది. లేపడానికి చెయ్యి పైన వెయ్యబొయ్యాడు. ఆమె లేచి ఏమంటుందో –

గంగాధర్

ఆ సమయంలో నాగయ్య వొస్తే ఏమనుకుంటాడో. చెయ్యి దించేశాడు. మెల్లగా వెన్నెట్లో కొచ్చేశాడు.

పార్వతీ, పిల్లలూ ఇంటి కొచ్చారు.

"ఆ ముక్కుపుడ కేమిటి ?" అన్నాడు.

''రత్నంది-పెట్టుకోమంది-బాగుందా ?'' నవ్వొస్తుంది ఆడవాళ్ళ వ్యవహారాలు చూస్తే. పడుకున్నాడు భాస్కరం. పది నిమిషాల్లో వొకటి రెండు నిర్ణయాలు చేసుకున్నాడు. దానితో బరువు తగ్గింది. కంటిలో కాగడాలు చల్లారుతున్నాయి. నుదిటిమీద అంజనం ఆరిపోతోంది ఒళ్ళు తెలీని నిద్ర పట్టేసింది.

* * *

రెండుమూడు వారాలు గడిచాక, సీతారత్నంతో ఏకాంతంగా గడిపే అవకాశం దొరికింది. పార్వతి, వాళ్ళ బాబయ్యగారి తాలూకు ఎవరిదో పెండ్లికి - పైవూ రెళ్ళింది, చిన్నపిల్లల్ని ఇద్దర్నీ తీసుకుని. వంటకి దూరపు చుట్టం రంగమ్మ, స్కూలు కెళ్ళే పిల్లలూ, తనూ వుంటున్నారు. నాగయ్య ఇంజనీర్‌గార్ని చూడ్డానికి బస్తీ వెళ్ళాడు. సాయంత్రం ఆరైంది. పిల్లలు పెద్దెయ్యతో కలిసి నాటకం చూడ్డానికి పొరుగూ రెళ్ళారు.

రంగమ్మ ఆలయంలో పురాణం చెప్తుంటే వినడానికెళ్ళింది. సాయంత్రం ఆరుదాటింది. చీకటిరాత్రులూ, చలిరోజులు. సంధ్యాదేవి, ఎర్రచీర ధరించి ముస్తాబై గుమ్మంలోకి రాగానే, ఎవరో గుమ్మంతలుపులు మూసినట్లు, ఆకాశంలో చీకటి అలుముకుంది. కొబ్బరిచెట్లకింద పచార్లు చేస్తున్నాడు భాస్కరం. ఏదో చప్పుడైంది. ఎవరో చప్పట్లు కొడుతున్నారు. పక్కకు తిరిగాడు. నాగయ్యగారి దొడ్లో జామచెట్టుకింద, రెండు కుక్కలు చేరాయి — ఆడదీ, మగదీ — ఒకటి మీది మీది కొస్తోంది, రెండోది అయిష్టంగా మొఱిగి తప్పుకుంటోంది. వాటిని బైటకి తరిమే ప్రయత్నంలో వుంది, సీతారత్నం. అవి గోడవతలకి వెళ్ళాయి. భాస్కరాన్ని రమ్మని సంజ్ఞ చేసింది.

మందువాగదినాటి ఖాళీస్థలంలో కొచ్చాడు. అక్కడ మడతమంచం వాల్చి కూర్చున్నాడు. పంజరంలోపిట్ట, ఊరికే అరుస్తోంది. సీతారత్నం లోపల్నుంచి, రెండు డబ్బాలు తెచ్చి, వాటిల్లోంచీ తినుబండారాలు ఆకులో వేస్తోంది. కొన్ని పూతరేకులు, కజ్జికాయలు, గవ్వలు, లడ్లు. —

"తిను. మావోళ్ళు పంపారు. ఈ డబ్బా అబ్బాయిని తీసికెళ్ళమను."

''నీతో ముఖ్యమైనవిషయం మాట్లాడాలి. రత్నం" అని ప్రారంభించాడు భాస్కరం, గొంతు సవరించుకుని.

"తింటూ చెప్పకూడదా ఏం ?"

ఆ పదార్థం ఏమిటో తెలియకుండా, వాక్కాటొక్కటే నోట్లో వేసుకుంటున్నాడు.

"ఇట్లా కూర్చో."

"కూర్చుంటాలే." అని ఎత్తుకాళ్ళ పీట లాక్కుని మంచం దగ్గరగా కూర్చుంది. అటూ ఇటూ చూస్తున్నాడు.

"ఇది రహస్యం."

''మనకి రహస్యా లేముంటై ?"

"మనిద్దరి మధ్యనా ఏదో వుందిట - ఊళ్ళోవా రనుకుంటున్నారుట..."

తల వెనక్కి వ్రేల్లాడేసి, పడిపోకుండా, అరచేతులు మెడ వెనక బిగించి నవ్వుతోంది సీతారత్నం.

''నవ్వుతావేం ?"

నవ్వు ఆపుకుంది.

"నీ కోపం రాలేదూ ?"

"ఉందిగా — ఉన్న విషయమే వాళ్ళు చెప్పుకుంటున్నారు. కోపం దేనికేం ?"

"ఉత్తుత్తి వుండటం కాదు — నిజంగా ఉండటం...''

"అంటె ?"

''ఉంచుకోడం..."

మళ్ళా నవ్వుతోంది.

"ఇది నవ్వుతాలు కాదు. చలమయ్య చెప్పాడు. మనిద్దరి మధ్యనా ఏమీ లేదని, ప్రమాణం చేసి చెప్పాను."

"ఆఁ ఉంచుకోవడమా!... చలమయ్య పెట్టుకున్నాడుగా..."

"ఆ పిల్ల వెళ్ళిపోయింది."

"నాకూ తెల్సు. మరో దాన్ని పెట్టుకున్నాడు."

"నిజం?"

"ఈ ఊళ్ళో ఏది జరిగినా, నాగయ్యకి తెలవకుండా జరుగుతుందా ఏం?''

"మన విషయం ఊళ్ళోవాళ్ళు చెప్పుకుంటున్నట్లు నాగయ్యకి తెలుసా?"

"నే నడగలా–ఆయన చెప్పలా."

"మనిద్దరిమధ్య ఏమీ లేదని నువ్వు వొప్పుకుంటావా?''

మళ్లా నవ్వుతోంది. కొప్పు వూడింది. జడ పాయలుగా బుజంమీదికి జారింది. దగ్గరకి చేర్చి, అల్లి వొకటిగా సర్దుతోంది – ఆ మడతలో తెల్లవెంట్రుకలు కనబడ్డంలేదు.

"ఉండు, దీపం తెస్తా," అని లేవబోయింది సీతారత్నం. ''లేవొద్దు" అని చెయ్యిపట్టుగుని కూర్చోపెట్టాడు.

"చెయ్యి చేసుకుంటున్నావే!''

"చేసుకుంటాను. ఆ నిర్ణయాని కొచ్చా."

''అంటె?"

''చూడు రత్నం. మనిద్దరి మధ్య ఏమీ లేదు–స్నేహంగా వుంటున్నాం. చూసుకుంటున్నాం. కబుర్లు చెప్పుకుంటున్నాం... పది పదిహేనేళ్ళుగా...ఏదో వుందని, నోరు పారేసుకుంటున్నారు, ఊరిజనం. వాళ్ళని మనం ఏమీ చెయ్యలేం. వాళ్ల అల్లా చెప్పుగోటం ఎల్లానూ మానరు–కాబట్టి మనిద్దరి మధ్య ఏమీ లేకుండా ఎందుకుండాలి?"

"మనం ఇట్లా వుంటం, ఆళ్ళకోసం కాదుగా" అంది.

"వాళ్ళు అల్లా అనుకుంటున్నారు గనక, మనం మాత్రం ఎందు కూరుకుంటం? మంచి వాళ్ళ మన్న పేరు దక్కలేదు – ఇదీ దక్కలేదు......" ఆమె రెండు చేతులూ పట్టుకున్నాడు.

"ఇప్పుడే వొస్తా" అని విదిలించుకుని, లోపలి కెళ్ళి లాంతరు తెచ్చింది. దాహం తెచ్చి తాగమంది.

"ఏం, నే నంటే ఇష్టం లేదా?"

అతని కేసి దిగులుగా చూసింది. అతని కళ్ళల్లో తడి మెరుస్తోంది.

"ఇష్ట ముంది. అందుకనే, వొద్దనుకుంటిమి–"

''అదేమన్న ముక్క?''

"టికా చేసుకుంటిమిగా. ఇదే బాగుంది మనకి, నీకూ సింతా లేదు. పాణం హాయనుకో. ఊళ్ళోవో రేమనుకుంటె మన కెందుకు–మన మనస్సులే సాక్షం."

"కాదు. నా మనస్సు పాడైంది. నిన్ను వొదులుకో లేను. ఒచ్చిన పేరెల్లానూ వొచ్చింది – ఇంక తెగిద్దాం..." అంటూనే భాస్కరం, తన మొహం ఆమె వొడిలో వాల్చాడు. చీరమడతల్లోంచి పొత్తికడుపు మందం తెలుస్తోంది కాని, చర్మం స్పర్శ తగలడం లేదు. కంగారు పడి, సర్దుకుని, అతని తలని పైకెత్తి, తను లేచి నిలబడింది సీతారత్నం.

"పసివాడివా భాస్కరం?''

దూరంగా వెళ్ళి, పక్కకు తిరిగి, చీర బిగిస్తోంది. దీపం వెలుగులో పొట్టమీద చారలు కనబడుతున్నాయి, – రేగడిగట్లను వరదనీరు పాయలుగా కోసినట్లు –

"ఏం, ఇష్టంలేదా?''

''శానా ఇష్టం – అంటావుగాని. నీకు మట్టుకు యీ మాదిరుండటం, యిష్టంలేదని, నాకు తెల్దా ఏం? ఊళ్ళోవారిమీద కోపం వల్ల, మనం కోతు లవుతామా! ఏమరిపాటున, ఏ చెయ్యో, బుజమో తగిల్తే, నువ్వుమాత్రం, ఇదిలించి పారెయ్యలేదా ఏం?''

పనిపిల్లొచ్చింది – కిరసనాయిలు డబ్బాతో.

బట్టలమూట దించాడు చాకలి.

దూడల్ని కట్టేస్తున్నాడు చిట్టిగాడు.

"పన్లు చూసుకురానా?''

భాస్కరం తనింటివైపు వెళ్ళాడు.

ఆ ఏడాదిలో పది పన్నెండు సార్లు వారిద్దరూ వొంటిగా కల్సుకుని, మాట్లాడుకునే అవకాశాలొచ్చాయి. ఊళ్ళో ఆరకం అపవాదు ప్రబలింది గనక, అన్న ప్రశ్నని ఎన్నోసార్లు వితర్కించుకున్నారు.

''ఈ వయస్సులో ఏమిటి?''

అంటూంది సీతారత్నం."

''ఇప్పుడే కావాలి. చిన్నప్పుడు అదేమిటో తెలీదు.'' అంటాడు భాస్కరం.

"పిల్ల లెదుగుతున్నారు,'' అంటుంది.

"వారికి మనగొడవ లేదుగా" అంటాడు.

మనసులు పాడు చేసుకుంటామా?"

అంటుంది.

"ఊళ్ళోవాళ్లు ఎల్లాను చెడగొట్టారుగా" అంటాడు.

తన ఉద్దేశం ప్రకారం ఆమె నడుచుకోదలచకపోతే, తనకి ఊళ్ళోంచి వెళ్ళిపోవడం తప్ప గత్యంతరం లేదన్న నిర్ణయం బైటపెట్టాడు భాస్కరం, మరుసటి సంవత్సరం.

''వాకబు చేశా – ఒకాయన పట్నంలో ఉద్యోగం ఇప్పిస్తా నన్నాడు. ఇక్కణ్ణించి మకాం ఎత్తేస్తా. వీళ్ళనోళ్ళు కట్టడుతై; పీడ విరగడై పోతుంది," అన్నాడు.

ఆమె నవ్వింది.

"ఆళ్ళకి మరీ అలుసై పోదూ – ఏదో వుండబట్టే, హడలి పారిపొయ్యా రనుకోరా ఏం?" అంది రత్నం.

మరో నాలుగునెలల తర్వాత.

''పార్వతితో చెప్పేసి, వొప్పించి, ఉద్యోగంలోకి పాతా" అన్నాడు.

"పార్వతి వొప్పుకోదు. నేను ముంగలే చెప్పేశాను – మీ రెల్తానికి వీల్లేదని."

"ఏమంది?''

"ఇప్పు డెక్కడికి పోతం – ఎందుకు పోతం' – అంది – ఈ వొకచే నవ్వులు."

మరో రెండునెల లయ్యాక.

"ధరఖాస్తు పడేస్తున్నా."

గంగాధర్

"నన్ను విడిసి ను వ్వెళ్ళగలవా ఏం, మహా –"

''లేకపోతే, గాంధీగారి గుంపులో చేరి లాఠీ దెబ్బలు తిని జైలుకి పోతా."

"అమ్మో – జైలే! మరి సూడ్డం ఎల్లాగ?"

"అప్పుడప్పుడు చూడ్డానికి రానిస్తారుట."

భాస్కరం తెగించి ఏదీ చెయ్యలేక పొయ్యాడు. కొత్తపనులు కల్పించుకుని, వాటిల్లో నిమగ్నుడై, అన్నీ మరిచిపోవడానికి కృషి చేస్తున్నాడు. ఊళ్ళో పిల్లల్ని పిలిచి, 'రాత్రిబడి' పెట్టి పాఠాలు చెప్పడం మొదలెట్టాడు. ఒక రాట్నం కొని నూలు తియ్యడం పెట్టుకున్నాడు. ఖద్దరు దుస్తులు ధరిస్తున్నాడు. కాలవ మీద వొంతెన వేయించాలని, నలుగుర్నీ కలుసుగుని, 'అర్జీలు' పెట్టిస్తున్నాడు. ఒకటి రెండు నెలలయ్యాక నాగయ్యకి జబ్బు చేసి నిమ్మళించింది.

ఏదో వనసంతర్పణ ఏర్పాటు చేశాడు. నాగయ్య వోమారు భాస్కరం వెళ్ళి, ఏదో పనుందంటూ గంటలో ఇంటి కొచ్చేశాడు. ఇంట్లో ఎవ్వరూ లేరు – గొడ్లపాక దగ్గర, నాగన్న తప్ప. మండువాగది మంచం మీద పడున్నాడు భాస్కరం. నిద్ర పట్టేసింది. ఎవరో పలకరించి లేపినట్లయింది. కళ్ళు నులుముకుంటూ లేచాడు. సీతారత్నం మంచం పక్కన బల్లమీద కాళ్ళవైపు కూర్చుని, మంచం బద్దెమీద చేతు లానించింది.

''ఏం, అప్పుడే అయిపోయిందా.''

''ఒచ్చేశా వేం.''

"పనుందిలే.''

''నిద్రేగా. నాకు తెల్సులే. నీకు కోపం మామిద."

''మీ మీ దెందుకు?''

''నాకు తెల్సు, నీకూ తెల్సు. ఊళ్లోంచి పోతానంటావుగా."

"మళ్ళా ఇప్పుడు ఆ మాటలన్నీ ఎందుకులే" అన్నాడు. కొంచెం దగ్గరగా జరిగింది. తొలిగి, దూరంగా కూర్చున్నాడు. కాసేపయ్యాక లేచి, బద్దిమీద ఆనుకుని నిలబడ్డాడు.

"కోపం పోగొట్టేదా," అంది సీతారత్నం.

"నాకు ఏకోపమూ లేదు – నువ్వు పోగొట్టనూవొద్దు."

"నేనిక్కడి కొచ్చి చాలాసేపయింది తెల్సా. నువ్వు తోటలో కనబడలేదు – ఇక్కడుంటావని – వొచ్చాను. అట్లా, రెప్పవాల్చకుండా చూస్తున్నా – నీకేసి..."

"ఎందుకో."

"నీకూ నాకూ ఊహలు చేతకావు. అదే పీకులాట," కళ్ళు చిట్లించి ప్రశ్నార్థకంగా చూస్తోంది. ఊపిరి తీసినప్పుడల్లా, వక్షం పైకి లేచి, మంచం బద్దిమీదున్న పరుపుని వొంచుతోంది. అతనికేసి జరిగింది. అతను తొలిగి అవతల వైపు కెళ్ళి నుంచున్నాడు.

"సరేలే. తెల్సిందిలే," అంటూకోపంగా మూతి ముడుచుగుని లేచి వెడుతోంది.

"దిగబెడుదువుగాని రా," అంది.

అతనూ వెనకాలె వెళ్ళాడు. ఎవ్వరూ మాట్లాడలేదు. దొడ్లో, వొక్క పుంజు పెట్టని గదుముతోంది. అది భయపడి పరుగెడుతూ, వాళ్ళ కళ్ళమధ్యకొచ్చింది. పుంజు పక్కగా, వొంగివొంగి, రెక్కలు విదిలించి దబాయిస్తోంది. రాయి తీసి పుంజుని కొట్టాడు భాస్కరం. "రాతిగుండెస్మా" అంటూ వెళ్ళి తలుపు జేర్లవేసింది సీతారత్నం. భాస్కరం తనింటికొచ్చేశాడు. రోషం వొచ్చింది. తను మాత్రం ఎందు కిష్టపడాలి? బెట్టు చెయ్యడం తనకీ చేతనవును.

ఆరేడు నెలలతర్వాత, సీతారత్నంకి జబ్బుచేసింది. తనూ, పార్వతీ; పిల్లలూ. రోజల్లా ఆమె దగ్గరే గడిపి, కావల్సినవి కనుక్కుని, ఆదరించేవారు; ఆమెకు పొద్దు పొయ్యేది. కొన్నిరోజుల్లో కోలుకుంది.

నాలుగో నెలని స్థిరపరిచారు.

రాత్రి పదైంది. గాదికొట్ల చూరుమీద నుంచి చందమామ లేచింది. నిలబడి మన్న

ట్లుగా, నాలుగైదు మేఘాలు చుట్టుముట్టాయి. బెదిరి చందమామ పూలమొక్క వెనక దాక్కుంది. సిగ్గుతో పుష్పాలు ముడుచుకొన్నాయి. నాగయ్య ముందు గదిలో నిద్రపోతున్నాడు. భాస్కరంగారింట్లో దీపాలు తియ్యలేదు. ఎవరో ఇద్దరు ముగ్గురు పై వూళ్ళవాళ్ళొచ్చి, జాతకాలు తిరగేస్తూ కబుర్లు చెప్పుకుంటున్నారు. పావుగంటలో సర్దు మణిగింది. నిద్ర రావడంలేదు సీతారత్నంకి. దొడ్లోకి వెళ్ళింది. గోడ దాటి, సామాన్లగది దాటి, బస్తాల మూటల వెనక మంచం మీద పడుకున్న భాస్కరంని లేపింది. తన వెనకాలె రమ్మని సంజ్ఞ చేసింది. అతని కర్థం కాలేదు.

''ఉండు, లోపలి కెళ్ళి కట్టుకొస్తా.''

''ఇస్, అరవమోక... తోచటంలా, కబుర్లు చెద్దువు కాని. అందుకే పిల్చా.''

మండువా పక్కన అరుబైట చాపేసింది. కూర్చుంది. తల సగం వెన్నెట్లోనూ, సగం నీడలోనూ వుంది – రెండుగా చీలినట్లు.

"ఊరికినే – సాలరోజులైంది, నీతో కబుర్లు సెప్పాలని మనుసోయింది. పార్వతి చెప్పిందా ?"

"ఏమని ?" అని ప్రశ్నించాడు ఆశ్చర్యం కనబరుస్తూ.

"మొదటిసారి, జ్ఞాపకముంటే, నాలుగో నెలవంగానే, సూడాలని మను సేసి కబురంపాను, ఇప్పుడూ అదే." అని పళ్ళు ప్రదర్శించకుండా నవ్వుతోంది. అరచెయ్యి విప్పి, చిటికినవ్రేలు మడిచి, మిగత నాలుగు వేళ్ళనీ చూపించి. చిటికినవ్రేలు ప్రక్కనున్న ఉంగరం వేలుకూడా కాస్త మణిగింది.

"నువ్వు మడిచగలవా ? – ఉంగరంవేలు కదలకుండా, చిటికినవ్రేలు మాత్రం వొంచాలి, ఏది చూపియ్య.''

అతను యత్నించాడు. సాధ్యం కాలేదు.

"నువ్వూ అంతేనా – నా మాదిరే – ఒక్క వేలు మడవలేవు. ఆ రెండువేళ్ళు మన లాంటి జంటనుకో. ఇది వొంగకుండా అది వొంగదు, తమాషా."

అతను వేళ్ళతో ఆట నిలిపేశాడు.

''ఈ మధ్యనేగా జబ్బుచేసి తేరుకున్నది – మళ్ళా నాలుగోమాసం – ఏమిటి ? జబ్బు అబద్ధమా, ఇదబద్ధమా ?" నవ్వుతూంది.

"నాగయ్యకి మల్లెనే నీకూ భలే రోసం. ను వ్వన్నదే రైటు. మనసులో వున్నాక, వొంటిలో వుంచేనేం – కాతనైతే, అదీ వుండకూడదు – ఇదీ వుండకూడదు. అవునా ?"

"మన మనస్సులూ బాగునైన్న – వొంటినీ భద్రం చేసుగున్నాం. ఊళ్ళోవాళ్ళు గొడవ చేస్తున్నారు. ఇంకెందుకు భద్రంగా వుంచడం ?"

"నువ్వు చెప్పింది, నాకూ నచ్చింది. వొంటిని భద్రం చేసుకోవొద్దులే – మనస్సుని పదిలం చేసుకుందాం – అది వీలేనా ?''

''మనస్సులో ఏముందో ఎవడు చూడొచ్చాడు ? ఊళ్ళోవాళ్ళు చూశారా ? భద్రం చేసుకోడం, మాట పడ్డం రెండూ దేని కని ?''

"నేనూ అదే అడుగుతుంది. మంచిరోజు చూడు మరి..."

చెయ్యి జాపి ఆమెను తాకబోయాడు.

"ఆరోజున గుణితావుగా. ఇప్పుడుకూడా ఇష్టంలేకుండానే, ఊళ్ళోవోళ్ళమీద కసొచ్చి రంకె లేస్తావా, భాస్కరం. ఇంటికాడ జాతకాలు చూత్తా నన్నారుగా శాస్తుల్లు, మూర్తం పెట్టించు."

లేచింది. చాప చుట్టింది.

"పొద్దోయింది. పొద్దునేవోపాలిపార్వతిని కనబడమనేం" లోపలి కెళ్ళింది. మెల్లగా తన మంచంమీదికి చేరుకున్నాడు భాస్కరం. ప్రాణం కుదుటపడ్డట్లయింది. ఇంక ఊరుకోకూడదు. ఊళ్ళోవాళ్ళ గొంతుకులు పొయ్యేటట్టు అరిచి చావనీ. సీతారత్నం కడుపుకింద చారలు, స్థనాలమధ్య లోతుసీళ, గుండ్రని పిరుదలు, ఊహిస్తుండగా, నిద్ర పట్టేసింది.

రోజులు, వారాలు, నెలలు గడిచిపోతున్నాయి. మంచి ముహూర్తం కుదరడం లేదు. ఏదో అడ్డు తగుల్తూనే వుంది. ప్రతి రోజూ ఎప్పట్లాగే కలుసుకుంటూ వున్నా, కళ్ళతో మాట్లాడుకుంటూ వున్నా, వారి మధ్య ఏదో గోడని ఎవరోలేపుతున్నట్లుంది. ఒకపొర ఇటికలు పేర్చారు. దూకేటప్పుడు అవి కాలికి తగిలి, పడ్డం, లేవడం జరుగుతూంది. ఇంకా గాయాలు తగ్గలేదు. రాత్రి బడి జోరుగా సాగుతోంది. పెద్దలుకూడా పాఠాలు చెప్పమని వొస్తున్నారు. గ్రెగ్గు దొరగారికి ట్రాన్స్‌ఫరైంది. స్టీఫెన్‌సన్ అనే కొత్తాయ నొచ్చాడు. కాలవమీద వొంతెన కాంక్రీటై కట్టడం ప్రారంభించారు.

పొగాక్కి, రావల్సిన రంగు రాక, నాగయ్య కాస్త దెబ్బ తిన్నాడు. అతని పన్లలో తిరుగుతూ భాస్కరంకి తీరకుండటం లేదు. రెండు నెలలు, సీతారత్నంగారమ్మాయి మాణిక్యంకి జ్వరం, మందులు. మరో నాలుగు నెలల తర్వాత, వాళ్ళ మూడో వాడికి జ్వరం. భాస్కరంగారి మొదటివాడు, కిష్టయ్య – ఏం తిరకాసొచ్చిందో – అలిగి, ఇంట్లోంచి వెళ్ళిపొయ్యాడు. సినిమాలు చూడ్డానికి, పెద్దమ్మగారి గ్రామంలో దాక్కుని, వారం తర్వాత కనిపించాడు, నాలుగు వూళ్ళు గాలించాక.

ఐదారేళ్ళు ఇట్టే వెళ్ళిపొయ్యాయి. తలలో తెల్లవెంట్రుకల సంఖ్య పెరగడం వారు గమనించలేదు. భాస్కరం కంటి చుట్టూ నలుపు అలుముకుంటోంది. సీతారత్నంకి మొగపిల్లాడుపుట్టి నెలతిరక్కుండా చనిపొయ్యాడు. నాలుగు నెల్లకికాని దుఃఖాన్నుండి తేరుకోలేదు. ఆమె మెడమీద గీట్లు కనబడుతున్నాయి. పొత్తికడుపుమీద చారలు పెరుగుతున్నాయి. నడుంవెడల్పవుతోంది. దారం తెగినా, గాలి వొత్తిడికి, తక్షణం కిందికి దిగిపోకుండా, పైపైన అల్లలాడుతున్న బుడగలల్లె స్థనాలు బిగిసడలి వొంగుతున్నాయి. రెవిక బిగించినచోటు, వెన్నుమీద నల్లగా మచ్చ పడుతోంది – ఇవేవీ వారికి తెలియవు. వారి మనస్సుల్లో ఏముందో వారికి తెలుసునేమో.

అది వేసంగి ప్రారంభం. ఎండలు ముదురుతున్నై. దగ్గలబంధువు లెవరో చని

పోతే పిల్లల్నితీసుగుని పరామర్శ కెళ్ళింది పార్వతి. పెద్దవాడు, స్కూలు పిల్లలతో కలిసి, చుట్టుపట్ల చారిత్రక స్థలాలని చూడ్డానికి వెళ్ళాడు. నాగయ్య పనిమీద ఊరెళ్లాడు.

ఆనాడు శుక్రవారం — మర్నాడు పూర్ణిమ సీతారత్నం తలంటి పోసుకుంది? గుమ్మంముందు నిలబడి జుట్టు ఆరబెట్టుకుంటోంది. గోడదగ్గిరకి నడిచొచ్చింది. భాస్కరాన్నిచూసి నవ్వింది. గాజులు మెరుస్తున్నాయి — భుజాలని పట్టుకున్న పూల డిజైనురవిక వేసుకుంది. కనుబొమ్మలమీద పసుపు పూర్తిగా పీడలేదు: పాపిడ రెండు ప్రక్కలా తెల్లవెంట్రుకలు మెరుస్తున్నాయి. తెల్లఖద్దరు చీరలో నడుం గుండ్రంగా వెడల్పుగా కనబడుతోంది.

"ఖద్దరుచీర బావుందా ?''

అత నేమీ మాట్లాడలేదు.

"ఇదంతా ఎందుకో తెలుసా ?"

నవ్వాడు భాస్కరం.

"మధ్యాహ్నం ముంజిలు పంపేదా ?"

ఏమీ మాట్లాడలేదు.

"పడింటికి ?"

సమాధానంలేదు.

"బండనిద్ర పోమాక."

అని వెళ్ళింది. సాయంత్రం వొక్కడూ పొలమెళ్ళాడు భాస్కరం. మామిడితోపులో నీడలో కూర్చున్నాడు. మనస్సు ప్రశాంతంగా వుంది. ఎగురుతూ, ఆడుతూ, ఆడుతూ, గుండ్రని కాయల్ని దొర్లించుకుంటూ వెడుతున్న ఉడతల్ని దీక్షగాచూస్తున్నాడు. చెట్ల ఆకులమధ్య గాలి గుసగుసలు వింటున్నాడు. ఏదోవెలుగు కనబడి, నీడలో అంతర్ధానమైనట్లుంది. ఆ వెలుగు తన శరీరంలో జొరబడినట్లనిపించింది. రక్తం, నరాలు కొత్త దోవలు వెదుకుతూ, పీకి, పెనుగులాడుతున్నాయి. ఆ శరీరం — ఆ చేతులు, కళ్ళు నడుం, — తనవే... రత్నానికి వొప్పగించాలి - పార్వతి కొప్పగించినట్లు. ఇంతకాలం పార్వతికి వొప్పగించినా తనవి తనవిగా, తనదగ్గరే వున్నాయేం? ఒప్పగించటం ఏమిటి? రత్నం — తన వొంటిని వొప్పగించేస్తుంది మరో నాలుగు గంటల్లో. ఆమె నెరుగునా తను? ఆమె మనస్సు ఎట్లాంటిదో తనెరుగునా? త నెవరో త నెరుగునా? అంతా గొడవగా వుంది. గట్టు కనబడక, ఉబికి, పొంగి, గెంతిపొయ్యే నీటి ప్రవాహంలా, అతని మనస్సు, శరీరంలోని ఇంద్రియాలు ఏకమై తిరుగాడుతున్నాయి. కాళ్ళు అతన్ని ఇంటికి ఈడ్చుకెళ్ళాయి.

పిల్లలు చాప లేసుకుని వెన్నెట్లో కూర్చున్నారు. భోజనం చేసి, పాఠాలకి కూర్చున్నారు. కబుర్లు పాఠాలు పూర్తయ్యే సరికి తొమ్మిదైంది.

ఇంకా గాలి మొదలెట్టలేదు. ఉక్కగా వుంది. దొడ్లో కెళ్ళి నాలుగు చెంబులు చన్నీళ్ళు పోసుకుని, తెల్లటి ఖద్దరులాల్చీ, పంచ వేసుకుని, తువ్వాలు భుజంపై వుంచుకుని, పాపిడి లేకుండా, - క్రాఫింగ్ వొకపక్కకి దువ్వి, గోడపక్కన, పడకకుర్చీలో కూర్చున్నాడు భాస్కరం. పక్కన మంచం, పరుపూ వున్నాయి. మంచంకింద నీళ్ళకుండ, గ్లాసు వున్నాయి. గాలి ప్రారంభమైంది. శరీరంలోకి జొరబడ్డట్లుంది — లాంతర్లో వొత్తి పెద్దది చేసి. పత్రిక చదవే యత్నం చేస్తున్నాడు. గుమ్మంలో తలుపు తోసుకుని ప్రవేసించాడు చలమయ్య.

''సీతిగాణ్ణి బొండాలు దింపమన్నాను. అడుగో — ఇదుగోరా గ్లాసు - బొండాం పళంగానే ఇయ్య నాకు మట్టుకు.''

నీళ్ళు త్రాగడం పూర్తయింది. సీతిగాడు వెళ్ళాడు.

''రేపటెల్లుండికి, సంతర్పణ చెయ్యాలి భాస్కరం — సిద్ధపడు," అన్నాడు చలమయ్య.

''ఏం, ఎందుకూ?''

''నీ కింకా తెల్దా? స్టీఫెన్సన్ దొరగారు మెడలిస్తారుట నీకు. ఊళ్ళో పెద్దలందరూ నీ పేరే చెప్పారు. మంచోడివిట — మంచి పన్లు చేస్తుండావుట — నీతి జాతి గల పెద్ద మనిషివంట. అందుకు మెడల్సు. భలే

అదృష్టంలే – నీది. నేనూ నీపేరే చెప్పానులే," అన్నాడు చలమయ్య. భాస్కరం ఆశ్చర్యపడ్డాడు. నమ్మలేకపోతున్నాడు.

"నిజంగా –? నాకు?"

"అవును నీకే. ఇందాకనే నిర్ణయం జరిగింది – నాగయ్యకి కబురంపా. దిగువ వంతెన తెరుస్తారంట దొరగారు – ఆరోజునే మెడలివ్వడం తంతుట – పార్వతికి కబురెట్టు. రత్నంకి నే చెప్పేవొచ్చాలె?"

"నాకంతా తమాషాగా వుంది చలమయ్యా– వెనక ఐదారేళ్ళ క్రితం–అన్నావు జ్ఞాపకం వుందా – ఇక్కడే – యిల్లాంటి వెన్నెట్లోనే. ఈ ఊరు విడిచి వెళ్ళిపోదామనుకుంటున్నాను కూడా."

చలమయ్య కంఠం బొంగురోయి, మాట జోరు తగ్గింది. వెనకటి ఛలాకీ, వేగం తగ్గాయి.

"ఏదో కుర్రసన్నాసులు అనుకున్నారు. నిజం నిలకడమీద తెలీకుండా పోతుందా..."

ఇంతలో లాకు దగ్గర, పడవలు అవతలకి పోనీకుండా లాకు సూపరెంటుగారు పేచీ పెడుతున్నారు. తమ రొచ్చి సాయపడాలి – అంటూ బెస్తవాళ్ళు బైట తమ కోసం కూర్చున్నారని చిట్టిగాడు చెప్తున్నాడు.

'కనుక్కు నొస్తా' అని చలమయ్య వెళ్ళాడు.

ఆరుబైట వున్న చాపలూ, పుస్తకాలూ లోపల పెట్టడానికి ఇంట్లో కెళ్ళాడు భాస్కరం. దిండు తీసుకుని బైట కొచ్చాడు. మంచం అక్కడ లేదు. గోడపక్క కొట్టు గదిలోకి యీడ్చారెవరో. అక్కడికి కెళ్ళాడు. మంచంమీద కూర్చునుంది సీతారత్నం – పక్కన అమ్మాయిని పరుండబెట్టి జోకొడుతోంది.

"ఇదేవిటి – చీకట్లో కూర్చున్నావ్?"

"భాస్కరం వుండగా చీకటేమిటి–ఇంక నుంచి దీపంముంగ లున్నా, నే కనబడతానా? ఏం? నువ్వు గొప్పోడి వయ్యావుగా. దొరగారు మెడలిస్తున్నారంట."

"అవునట. ఇదో కుమ్మరాం వొచ్చి పడిందేమిటి – అది పోనిస్తూ – నీ కోసమె వేచివున్నాను ప్రొద్దుట్నుంచి," అన్నాడు భాస్కరం.

"నే మాత్రం వేచివుండలేదా ఏం –"

"నిజంగా –"

"అవును. ప్రొద్దుట అనుకుంటిమిగా."

"ఒకటి చెప్పనా రత్నం – ఈ పూట నీ వొళ్ళో తలెట్టుగుని ఏడవాలనుంది." కుర్చీలోంచి లేచి మంచం మీదికి చేరుతున్నాడు.

"అతట్టు పిల్ల – లెగుస్తుంది – ఇటు కూకో" అంటూ తనెళ్ళి కుర్చీ మీద కూర్చుంది.

పిల్లని దగ్గరకు తీసుకుని ముద్దాడాడు. "అచ్చంగా నీ పోలికె – నిన్ను చూసినట్లె వుంటుంది."

"ఇంకనయం, పార్వతి నాగయ్య మొహం అంటుందిగా. పోలికలు ఆడోళ్ళకి బాగా తెలుస్తాయిలె" అంది సీతారత్నం.

మంచం కొంచం ముందుకి జరిపాడు – ఆమె నడుంచుట్టూ రెండుచేతులూ వెయ్యబోతున్నాడు. లేచింది సీతారత్నం – కుర్చీ నీడలోకి లాగింది.

"ఇంకెందుకు భాస్కరం, మన మీ పని సెయ్యనేకూడదు. ఊళ్ళోవోళ్ళు నువ్వు పెద్ద మనిషని మెడలిస్తావుంటే, యింకెట్లా వీలు పడుతుందేం–నింపళంగా ఆలోచించు."

"అవును రత్నం. నాకూ అనిపించింది. మనమీద అందరికీ అంత నమ్మకం కుదిరి మెచ్చుకుంటూవుంటే, ఇంక మనం మునపటి లాగే వుంటం మంచిది–కాని..."

"కానీ లేదు, ఏగానీ లేదు. నువ్వు సెప్పిందే నిజం. మన కేపోకిళ్లూ వొద్దు. హాయిగా, నిచ్చింతగా, భద్రంగా వుందాం– ఏం?"

భాస్కరం కళ్ళంట నీళ్లు కారుతున్నాయి– నీడలో ఆమెకి ఆ దృశ్యం కనబడ్డంలేదు.

"ఏమిటో చిత్రం – సుఖంగా వుంటే ఏడుపొస్తుంది – చెడిపోతే ఏడుపొస్తుంది – మంచిగావుంటే ఏడుపొస్తుంది–నీకు రావడం లేదు?"

"నిన్ను చూస్తుంటే నాకూ దిగులుగా వుంది. ఎందుకు కంట నీ రెట్టుగుంటా భాస్కరం." దగ్గరగా జరిగి చీరకొంగుతో, అతని కన్నీటిని తుడుస్తోంది. అతని గడ్డం ఆమె కొప్పుమీద ఆనించి వొచ్చే కన్నీటిని తల్లో పువ్వులతో తుడిచి ఆమెని విడిచేశాడు.

"నిన్ను తాకనేకూడదు కదూ?"

"అవును మనస్సు పదిలంగా వుంటే, అదే శాన."

పదినిమిషాలు మాటల్లేకండా, చీకటికేసీ, వెన్నెలకేసీ చూస్తూ కూర్చున్నారు. ఊళ్ళో కుక్కలు వొక్కసారిగా పేర్రేగి అరవడం మొదలెట్టాయి.

"ఎందు కట్లా గరుస్తాయి? – అరుస్తే దొంగ లడతా రంటారు – కొంపలో సూసొద్దామా?" అంటూలేచింది సీతారత్నం పిల్లని బుజాన వేసుగుని. ఇద్దరూ ఆమె ఇంటివైపు నడుస్తున్నారు. గదిలో మంచం మీద పిల్లని పడుకోబెట్టింది. దీపం పెద్దది చేసింది. పంజరంలో చిలక ఆహ్వానిస్తున్నట్లు పలుకుతోంది. దొడ్డివైపు వసారాలో చాపేసింది. రెండుదిండ్లు తెచ్చింది. గంపలో ముంజిలు తెచ్చింది. తినమంది. భాస్కరం తింటున్నాడు.

"నువ్వేవో మంచిపనులు చేశావంటగా!"

"నా మొహం, నే నేం చేశాను. అదే ఆశ్చర్యంగా వుంది. ఇదంతా నిజమా, లేక చలమయ్య పుట్టించాడా?"

"ఇంకా నయం. ఇట్లాంటివి పుట్టించ డానికి వీల్లేదుగా. బడెట్టి, పాఠాలు సెప్తుం డావుగా. రాట్నం వొడుకుతుండా..."

"సరే. ఇదేంగొప్ప. ఎందరు చెయ్య డంలా! కానైతే మనం ఏవీ చెడ్డపనులు చెయ్యలేదు – ఎవణ్ణీ చంపలేదు, డబ్బు కోసం తలలు ముడెట్టడం లేదు, దొంగతనం లేదు... మరి... మరో ఆకతాయి తిరుగుళ్ళు లేవు... ఏం నవ్వుతావేం?"

సీతారత్నం నవ్వుతూ వెన్ను వాల్చింది. గాలికి చీర రొమ్ముమీదనుంచి తొలుగుతోంది. కొప్పులో దవనం దిండుమీదికి రాలింది.

పక్కకి తిరిగి కొంగు కప్పుకుంది.

"అసలట్టాంటి పోకిళ్ళు, బుద్ధులు, మనస్సులో కూడా వుండకూడదంటారు కాదా ఏం! మరి నీకుందిగా."

"మనస్సులో ఏమున్నదీ ఎవడికి తెలుస్తుంది? – బైటకి కనబడేది చేస్తేనే నలుగురూ చెప్పుకుంటారు."

'ఊఁ' కొడుతూ సీతారత్నం నిద్రలోకి జారింది. 'వింటున్నావా?' ఇటు చూడు అంటూ భాస్కరం మాట్లాడుతూనే వున్నాడు.

చిత్రమైన మనిషి సీతారత్నం. ఆమె మనస్సులో ఏముందో తన కర్థమైనట్లుంటుంది కాని, నిజంగా అర్థంకాదు. అల్లా వెన్నెలలో కొమ్మలచివర మెరుస్తున్న చెట్ల ఆకుల్ని చూస్తున్నాడు. మెరుపు తగ్గింది – చందమామ మేఘంవెనక మరుగుపడింది. ముంగీస చెట్టుపక్క కొచ్చి, అటూ ఇటూ చూసి గడ్డిలో కెళ్ళిపోయింది. దూరంగా ఎక్కడో విశ్శబ్దాన్ని చీల్చుకొచ్చిన నక్క అఱుపు వినబడుతోంది. ఆ చప్పుడుకూడా నిలిచిపోయింది. ఒక్క కీచురాయి మాత్రం రోదిస్తోంది. ఎక్కడ? ఆ రోదన వచ్చిన వైపు కెళ్ళి ఇస్ మన్నాడు. అదీ నిలిచిపోయింది. సీతారత్నం శ్వాస వినబడుతోంది. గాలికి చీరకొంగు తొలిగింది. ఆమె స్తనాలు లేచిపడుతున్నాయి. బొడ్డుకింద అరటిపండు చీరమడత కిందికి జారింది–లోతైన బొడ్డు కనిపిస్తోంది–పొరలుపొరలుగా రేగిన పొట్టమీద చర్మం. అల్లా చూస్తూ కూర్చున్నాడు. మనస్సు నిర్మలంగా, శాంతంగా వున్నట్లుంది. మాటలు లేవు, కోర్కెలు లేవు, ఆలోచన లేదు–తనెవరు? ఆమెవరు–వారి మధ్య ఏముంది – ఈ ప్రశ్నలు కూడా నిలిచిపోయి, ఏదో గాలిలో తేలి, వెన్నెల్లో కలిసిన ప్రాణంలా – నిప్పులో పొగలా మాయమై కళ్ళు మూతలు పడ్డట్టుకూడా తెలియదతనికి.

ఏమో, ఎంతైందో! ఆమె చెయ్యి అతని మొహంమీద పడింది. చివాలున లేచి కూర్చున్నాడు.

"దాహంగా వుందా? అక్కడ కుండలో నీళ్ళు తెస్తావా?" అంటోంది సీతారత్నం. కంఠం బరువుగా, బద్ధకంగావుంది. మాటల్లో జీర వుంది–అతని కిష్టమైన జీర. మంచి నీళ్ళు త్రాగాడు.

"వెళ్ళిపోమాక–నాకు భయం" అంది.

అత నేమీ మాట్లాడలేదు. కోడి కూసింది.

"తెల్లారిం దేమిటి చెప్మా!"

అతను చాపమీద వెన్ను వాల్చాడు.

ఆమె కూర్చునివుంది.

"నిద్రపోలేదా? పండుకో" అంది.

"చూడు;" అని ఆమె చెయ్యి పట్టుకున్నాడు. ఆమె గట్టిగా విదిల్చింది. ఆమె ఉంగరాల వేళ్ళమధ్య అతనివేలు నలిగి 'అబ్బ' అన్నాడు.

"నొప్పా" అని అతనివేలు నిమిరిస్తోంది.

"మాట్లాడు – ఈ పోతునిద్ర" అంది.

"ఒక నిర్ణయాని కొచ్చేశాను. నేను గాంధీగారి మనుషుల్తో చేరిపోతుండా. ఇదంతా ఆ దొర్లపన్నాగం అనుకో. మెద లిస్తే, ఇంక నే నోరు మెదపనుగా. నీళ్ళకి నాకటే శాస్తి. మనిద్దరం దూరదూరంగా వుండడం – యీ మునుగులో గుద్దులాటా, ఏమిటి...?"

"అదేమిటి మళ్ళా మొదలెట్టా పాత పోకిళ్ళు – ఇందాక నొద్దని బరాబరు సేసుకుంటిమిగాదా ఏం? నిద్రమైకమా?"

"కాదు. విను. ఈ మెదలు రావడంతో పెద్దమనిషని– మాంచి పేరడిపోయింది. ఇంక మన మేంచేసినా ఫరవాలేదు. ఇది మన మంచికే ననుకో. మెదలూ వొద్దు గిదలూ వొద్దండా మనుకున్నా – గాని తీసుకుంటా, వొద్దనను – దాంతో పాటు నిన్నూ దక్కించుకుంటాను."

"నీ కేదో చేటొచ్చింది భాస్కరం. ఊళ్ళో వాళ్ళకోసమూ మన మట్టాగుండటం– కూడ దనుకుంటిమిగా. ఆమాటమీదే నిలబడాలి. సూపే దేముడు లేడా ఏం?"

'దేముడు' అనగానే భాస్కరం మాట ఆగిపోయింది. భయపడ్డట్లు ఉలిక్కిపడ్డాడు –. దేవుడు, పాపాలు, నరకం, అక్కడ రంపంతో కొయ్యడం, సలసలకాగే నూనెలో వెయ్యడం – యివన్నీ ఊహలో కొచ్చాయి కాబోలు. భయంలోంచి, నాక మొండి ధైర్యం తెచ్చుగున్నట్లు, ఆమెని తనమీదికి లాక్కున్నాడు.

"ఇప్పుడు మన మేం చేసినా ఫరవా లేదు. మంచి పేరడిపోయింది. చచ్చిం తర్వాత, ఏమవుతామో ఎవడు చూడొచ్చాడు –"

అతని పట్టు విదల్చుకుంది సీతారత్నం –

"అవునవును. నీకు మెద లిచ్చినట్లు భగవంతుడు చిట్టాలో రాసుకుంటాడా ఏం?" అంటూ విరగబడి నవ్వుతోంది. మెడలో హారాలు కదిలి చప్పు డయ్యాయి. గాజులు గలగల మన్నాయి.

"జోకొడతా – పండుకో – పసోడివి – నాకంటె చిన్నోగా..." పక్కకి తోసి, జోకొడుతోంది. భాస్కరానికి నవ్వొస్తోంది.

"పండుకో. ఊళ్ళోవాళ్ళు, మంచోడివని మెద లిస్తావుంటే – ఆమంచితనం నిలబెట్టుకోవాల. ఇప్పు డనలేకూడదు నీ పోకిళ్ళు."

గోడమీద బల్లి అరిచింది.

"చూడు–నే చెప్పింది నిజం–బల్లి కూస్తావుంది. మన మెప్పుడూ యిట్లగే మంచోళ్ళంగా, స్నేహంగా వుండాలి. పొగలేకండా నిప్పుంటం మాదిరి...తప్పు సెప్పానా? పొగ లేకండా నిప్పు, నిప్పులేకుండా పొగ... ఏమో నాకు తెల్దులే..."

"నిద్రే. కన్ను మూశా...?" ఇంత తర్వాత ఆమె ఏమందో అతనికి తెలియదు.

కోడి కూసింది. తూర్పు ఆకాశంలో ఆవులిస్తూ సూర్యుడు కళ్ళు నలుముకున్నట్లు ప్రకాశం వొళ్ళువిరిచి చోటుచేసుకుంటోంది.

ఆ రెండుమూడు నెలలూ, వా రిద్దరూ యీ విషయమే చెప్పుకున్నారు. ''మంచి పేరు పడిపోయింది గనక మనం ఇష్ట మొచ్చినట్లు వుండొచ్చు'' అని భాస్కరం; ''అది వుందిగావున, పదిలంగా వుండ కూడదా ఏం?" అని సీతారత్నమూ. ''మెడ లివ్వనీ - తర్వాత ఆలోచిద్దాం'' అనడంతో అతను తృప్తి పడ్డాడు.

మెడ లివ్వడం జరిగింది. అందరూ సంతోషించారు. నాగయ్య, వనసంతర్పణ ఏర్పాటు జేసి ఊరిపెద్దల్ని సంతోషపెట్టాడు.

మరో ఏడాది గడిచాక, మళ్లా భాస్కరం, సీతారత్నం, పొలంలో కలుసుగున్నారు. తోటలో చిన్న రెండుగదుల 'బంగళా' కట్టించాడు - నాగయ్య. అందులో గృహ ప్రవేశం జరిగిన సందర్భం. దూరంగా ఇసుక, పూరిగడ్డి, కుప్పలుగా వేసివుంది. నల్లకుక్క కెలుకుతోంది. అక్కడికొచ్చింది సీతారత్నం.

"ఏమంటావ్-మనం పెట్టుకున్న గడువు తీరిందింగా" అన్నాడు భాస్కరం.

"మరో రెండుమూడేళ్ళు పోనిస్తూ - మూడేళ్ళకోపాలంటగా యీ మెడ లివ్వడం. ఈ కాస్త పాటికే పేరు పాడుచేసుకుంటావా ఏం? ఆ రందరూ కూడబలుక్కున్నా రంటే, ఆ మెడలు కాస్తా లాగేసుకుంటారేమో- పదిలంగా వుండు'' అంది రత్నం.

అతనికి నవ్వొచ్చింది. అతని వొళ్ళు వేడెక్కుతోంది. ఆ చల్లటి ఇసుకలో మరీ వేడిగా కనబడుతోం దతనికి.

''నువ్వు చెప్పింది నిజమేలే'' అని, సమాధానం కుదుర్చుకున్నాడు.

ఆ మూడేళ్ళూ గడిచినై. తన పెద్ద కూతురు 'పాపాయి'కి సంబంధాలు చూట్టంలో గడిచిపోయింది నాలుగోఏడు. ఆ పిల్లకి వివాహం చేశారు. తరువాతి సంవత్సరం నాగయ్యగారి అబ్బాయి సంగయ్యనీ, తన కొడుకునీ కాలేజీలో జేర్చడం, అందుకోసం ఆ బస్తీలో మకాం చెయ్యడంతో సరిపోయింది. ''ఇంక ఇప్పుడేమిటి పోనిస్తూ పెద్దోళ్ళు మైపోయాంగా - నిప్పు లేదు, పొగ లేదు...'' అంది సీతారత్నం. అల్లా నిష్పేచీగా గడిచాయి వారి జీవితాలు. పై సంవత్సరం, పిల్లని కన్నాక, పార్వతి చనిపోయింది. ఆ ఏడాది దుఃఖంతో వెళ్ళింది. నలుగురూ వోదార్చారు. మళ్ళా పెళ్ళి చేసుకోమన్నారు. తన కట్లాంటి అభిప్రాయాలు లేవన్నాడు భాస్కరం.

మరో ఏడాదికి తేరుకున్నాడు. సీతారత్నం తనకి ఎక్కువగా కావల్సివొచ్చినట్లు చెప్పుకున్నాడు ఆమెతో.

''పార్వతికిఅన్యాయం ఎట్లాచెయ్యనూ?" అంది.

''ఇందులో అన్యాయం లేదు. మొదటి నుంచీ మనిద్దరం ఇట్లాగే వున్నాం. ఆమె పోయింది. మహాఇల్లాలు. ఇప్పుడే నన్ను ఆదుకోవాలి...''

"పార్వతికోసమన్నా సరే నంటాలే" అంది సీతారత్నం. సంలోషంతో ఎగిరి గంతేశాడు. అవకాశంకోసం వేచివున్నాడు. సీతారత్నం కూతురు రాధమ్మకి సంబంధాలు చూస్తున్నారు. ఆఖరికి కుదిరింది. ఆ ఏడు పెండ్లి జరిగింది. పెళ్ళివారు, రాకపోకలూ, హడావుడి సందడి.

మరో ఎనిమిది నెల్లకి తాము వొంటరిగా గడిపే అవకాశ మొచ్చింది. "రేతిరికి చెప్పుకుందాంలే" అంది సీతారత్నం. ఆ సాయంత్రమే నాగయ్య బండిలో వెడుతుండగా పక్షవాతం వొచ్చి, కాలు కదలకుండా పడిపోయాడు. ఇంటికి తీసుకొచ్చేశారు. వైద్యులు, మందులు... ఎనిమిది నెలల తర్వాత మరోమారు పక్షవాతం ప్రకోపించి చనిపోయాడు. ఆ దుఃఖం నుండి తేరుకోడానికి ఏడాది పట్టింది. పెద్దవాడి చదువు పూర్తయింది. ఉద్యోగంలో ప్రవేశించాడు. తల్లిని తనతో వొచ్చి వుండాలన్నాడు. భర్తతో ఇన్నాళ్ళూ గడిపిన ఊరూ, ఇల్లూ విడిచి రానంది.

"మనిద్దరికీ ఎవ్వరూ లేరు - కలిసి వుంటే నేం!" అన్నాడు భాస్కరం.

"ఇప్పుడసలు కలవనేకూడదు, దూరంగా వుంటంలో నీకూ సింతాలేకుండా, స్థిమితంగా లేదా ఏం?'' అని కంటనీ రెట్టుకుంది సీతారత్నం.

''నీ కిష్టం లేకపోతే-బలవంతం చెయ్యనుస్మా.''

"కోపమా? కోప మంటే, సరే నంటా."

"ఆమాట చాలు...''

ఆ రాత్రే కలుసుకుందా మని నిశ్చయం చేసుకున్నారు.

పొద్దుగూకుతూ వుండగా, హృద్రోగంతో చనిపోయ్యాడు భాస్కరం. అతనికోసం వొస్తున్న సీతారత్నం ఆ కబురు విని నేల మీద పడిపోయింది.

* * *

కాని ఇట్లా జరగలేదు. నిజానికి మామయ్య చెప్పిన కథ ఇంక ఇప్పుడేమిటి పోనిస్తూ పెద్దోళ్ళ మైపోయాంగా నిప్పు లేదు, పొగా లేదు,'' అంది సీతారత్నం. ఇల్లా నిష్పేచీగా గడిచాయి వారి జీవితాలు-అన్న వాక్యంతో ముగిసింది.

మిగతా దంతా, వారి కథను చివరంటా ఊహలో నడిపి, దానికొక ఆకృతి, కళానుగుణమైన ముగింపు సమకూర్చాలన్న దృష్టితో, చేసిన కల్పనే.

కథ ముగిసిం తర్వాత, అత్తయ్య నడిగాను.

"ఏవమ్మా అత్తయ్యా, పొగ లేకుండా నిప్పు రాజేస్తావుట. ఎట్లా సాధ్యం?''

''ఏముందిరా-కుంపట్లో బొగ్గులు మండాలంటే బాగా విసరాలి. విసిరినంత సేపూ పొగ రాదుగా" అని అంది.

ఇందులో ఏదో గూఢార్థం వుందని కాని, ఇది మావయ్య చెప్పిన కథకి వ్యాఖ్యానం అని కాని అనుకోవడం లేదు నేను.